

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Venkovské základní školy a docházka a absence jejich žáků
Rural Basic Schools: Attendance and Absenteeism of Their Pupils

Alena Bočková

Vedoucí práce: RNDr. Dominik Dvořák, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy pedagogika — výchova ke zdraví

Rok odevzdání: 2020

Odevzdáním této diplomové práce na téma Venkovské základní školy a docházka a absence jejich žáků potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Třešť 22. 7. 2020

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce RNDr. Dominiku Dvořákovi, Ph.D. za inspiraci, čas, odborné vedení, cenné rady a trpělivost během celého zpracování diplomové práce. Zároveň také děkuji své milované rodině a všem drahým přátelům za jejich pomoc a trpělivost při psaní práce. Děkuji také všem, kteří mi věnovali svůj čas a poskytli důležité informace pro tuto práci.

ABSTRAKT

Práce je zaměřena na historii a současnost škol v Dobroníně jako venkovské obci, se zaměřením na okolnosti ovlivňující docházku žáků do školy a průběh vyučování.

Jedná se o historicko-srovnávací práci.

Ke zjištění všech potřebných informací, zvláště historických, jsem využila dostupnou literaturu v knižní i elektronické podobě, zejména kroniky a školní výkazy, které jsou k nahlédnutí ve školách a v Okresním archivu v Jihlavě.

Sledovala jsem období od roku 1882, kdy byla povolena soukromá jednotřídka pro české děti až do dnešní doby. Nyní je v obci Základní škola Dobronín.

Individuální docházka ve studované venkovské škole je spíše lepší než ve školách v jiných typech obcí. Překvapivá je nulová neomluvená absence v posledních letech. Ovšem historické dokumenty ukazují, že i když jsou žáci přítomni ve škole, běžná výuka může být často narušována řadou plánovaných i neplánovaných akcí a událostí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Česká škola, německá škola, měšťanská škola, venkovská škola, docházka, základní škola

ABSTRACT

This diploma thesis focuses on the history and the presence of the schools in Dobronín, small village. The aim of the diploma thesis was to analyze the circumstances, the absence of the students, and the classes.

It is a historical-comparative thesis.

For all the needed information, I used the literature (both in electronic and book form), especially chronicles and school reports available at the school Dobronín and in District Archive in Jihlava.

The diploma thesis focuses on the period 1882 - nowadays, and besides, contains the history of the time when just one small school with one class was allowed for the Czech children. Currently, there is an elementary school in Dobronín.

Individual schooling in the focused burgher school is above expectations in comparison with other villages. Surprisingly, they have zero unexcused absence for the past few years. However, the historical resources shows that even though the students are present in the school, the teaching may be interrupted by both planned and unexpected events.

Key words

Czech school, German school, burgher school, country school, schooling, elementary school

Obsah

1	ÚVOD.....	10
2	Docházka a absence jako trvalý problém školy.....	12
2.1	Školní docházka	12
2.2	Absence jako problém.....	12
2.3	Z historie venkovské školy jako instituce	13
2.4	Školství v českých zemích a Československu	14
2.5	Školní družina	15
2.6	Význam a potřeba studie	17
2.7	Výzkumné otázky.....	17
3	Výzkumné metody	18
3.1	Zdroje dat	18
3.1.1	Školní kroniky	18
3.1.2	Výroční zprávy školy	19
3.2	Metody analýzy.....	19
4	Kontext: obec Dobronín a její školy	21
4.1	Z historie obce Dobronín	21
4.2	Přehled škol od roku 1720.....	23
4.2.1	První německá škola	23
4.2.2	Česká škola v Německém Šicndorfu.....	23
4.2.3	Česká škola v Dobroníně	24
4.2.4	Česká měšťanka v Dobroníně	25
4.2.5	Opatrovna.....	25
4.2.6	Dobronínské školy v době druhé světové války	26
4.2.7	Německá měšťanská škola	27
4.2.8	Cesta k jednotné škole.....	27
5	Obecná škola I.	28

5.1.1	Školní rok: zahájení a ukončení	28
5.1.2	Zásahy do výuky	28
5.1.3	Nemoci a epidemie.....	29
5.1.4	Nepřítomnost učitele	29
5.1.5	Vyučované předměty	30
5.1.6	Tělovýchova.....	30
5.1.7	Snaha o zlepšení podmínek ve škole.....	30
5.1.8	Sociální pomoc.....	32
5.1.9	Odraz politické situace ve škole.....	33
5.1.10	Oslavy a svátky.....	35
5.1.11	První Den otevřených dveří.....	36
5.1.12	Výlety	36
6	Obecná škola 2.....	38
6.1	Období do 2. světové války.....	38
6.1.1	Vznik školy	38
6.1.2	Začátek školního vyučování.....	38
6.1.3	Vyučované předměty	39
6.1.4	Zdravotní stav dětí.....	39
6.1.5	Materiální zlepšení podmínek pro výuku.....	39
6.1.6	Čtenáři	40
6.1.7	Sociální podpora chudých	40
6.1.8	Nepřátelé školy.....	41
6.1.9	Akce, svátky, oslavy	41
6.1.10	Spoření.....	42
6.1.11	Výlety	42
6.1.12	Změna zřizovatele	43
6.2	Období po druhé světové válce	43
6.2.1	Zdravotní péče.....	44

6.2.2	Sběr tříděného odpadu a léčivých rostlin	45
6.2.3	Akce pro děti	45
7	Základní škola 1952–1965	47
7.1.1	Organizace školního roku	47
7.1.2	Brigádnická činnost	48
7.1.3	Průběh školního roku	48
7.1.4	Nemocnost a zdravotní péče	49
7.1.5	Vytváření materiálních podmínek výuky – školní budovy a jejich zařízení ...	50
7.1.6	Metodické a organizační změny	51
7.1.7	Jak pokračovali žáci ve studiu po dokončení školy	52
7.1.8	Zájmové kroužky	53
7.1.9	Výlety a školní akce	53
7.1.10	Prázdniny	53
7.1.11	Příklad akcí ve škole v průběhu školního roku (1958/59)	54
8	Škola 21. století	58
8.1	Materiální vybavení	58
8.2	Činnost školy	59
8.2.1	Pedagogický sbor – vzdělávání a nepřítomnost pedagogů	59
8.2.2	Předměty	60
8.2.3	Školní družina	60
8.2.4	Stravování žáků	60
8.2.5	Rada školy	60
8.2.6	Školní parlament	61
8.2.7	Preventivní program	61
8.2.8	Čtenáři	62
8.2.9	Sport	63
8.2.10	Soutěže, akce, slavnosti	63
8.3	Historická data o docházce a absenci v dobronínských školách	63

8.4	Docházka dle ročníků – kvantitativní srovnání.....	67
9	Diskuse a závěr	70
10	Seznam použitých informačních zdrojů.....	72
10.1	Odborná literatura	72
11	PŘÍLOHY	75

1 ÚVOD

V minulém školním roce jsem měla možnost pracovat v malotřídní škole v Božejově na Vysočině. Tuto školu navštěvovalo 32 žáků. Byla jsem překvapena, jak odlišná a náročná je práce v malotřídní škole oproti škole, kde je plný počet tříd a velký pedagogický sbor.

Uvědomila jsem si, jak těžkou práci měli učitelé v raných počátcích školství. Právě proto jsem se rozhodla, že najdu školu s bohatou historií a budu se jí věnovat v této práci. V Dobroníně jsem takovou školu našla a s ní i první kroniku této školy, již psal učitel J. Stejskal. Nehledala jsem v historických pramenech historii budovy školy, ale především to, jaký přístup a jaký vztah měli k sobě učitelé, rodiče a žáci. Vzhledem k tomu, že v poslední době se znovu stala aktuální otázka školní docházky a absence žáků, která je diskutována například při přípravě tzv. Strategie 2030, rozhodla jsem se sledovat v pramenech přednostně tento problém. Z historických pramenů jsem se mohla dozvědět například i to, jaké nemoci je v jejich době sužovaly a jak se projeví na jejich docházce. Jaké radosti a starosti jim školní život přinesl, jaký vliv na ně měl politický režim, v kterém se nacházeli, jaké měli možnosti naplnění volnočasových aktivit, jaké měli materiální učební podmínky, co bylo prioritou pro žáky, učitele a systém.

Z toho, jak se učitel postavil ke své práci, se můžeme dozvědět i to, jaký měl k dětem přístup. Vzhledem k tomu, že školní budova byla mnohdy místem, kde měl svůj domov, snažili se, aby žáci měli to nejlepší prostředí pro výuku. Pro učitele to musel být nepředstavitelný výkon, když učil ráno i odpoledne v jedno nebo dvoutřídní škole. Po večerech potom vyřezával pro děti divadlo nebo jim chystal názorné pomůcky. Možná si někdo pomyslí, že děti byly mnohem hodnější, ale pokud nahlédneme do třídních výkazů, můžeme se dozvědět, že i tenkrát musel učitel řešit kázeňské problémy a posílat žáky do polepšovny. Najdeme zde stížnosti na jednotlivé žáky i slovní hanlivé hodnocení jejich schopností. Řídící učitelé se široce rozepisují o solidaritě, která panovala před druhou světovou válkou.

Po druhé světové válce, kdy ze všech pomalu opadával strach z nedávno prožitých hrůz, začal nabírat život ve škole jiný směr. Kronika již neuváděla to, kolik každý chudý žák dostal oblečení a jakou dostal svačinu, a že to také jistě potřebovali, ale uváděla to, kolik přibýlo každý rok dětí do Jisker a Pionýru. Kronikář popisoval školní akce, které byly podřízeny politickému směru státu. Tak jak to bylo i v dobách monarchie nebo první republiky. Sám sebe postavil kronikář do role učitele, který si drží odstup od všech společenských proměn. Jedním z kronikářů byl i Karel Pravda, řídící učitel, který se stal v Dobroníně významnou, historickou osobností, má zde i pamětní desku. Zažil několik politických období. Dobronínští v něm vidí

etický vzor učitele. Je snahou každého učitele, aby přenechal žákům, na které může mít vliv, to nejlepší, co mohou od něho převzít, do jejich budoucího života.

2 Docházka a absence jako trvalý problém školy

2.1 Školní docházka

Během století se všemi změnami se měnila i délka povinné školní docházky. V době Marie Terezie byla povinná školní docházka šestiletá, později osmiletá, devítiletá, desetiletá a dnes opět devítiletá. Dnešní žák stráví ve škole 7056 hodin za devět let školní docházky. Ministr kultury a vyučování v roce 1870 Leopold Hasner von Artha určil postihy pro rodiče, kteří neposílali děti do školy. Rodiče dětí mohli skončit i ve vězení.

Dnešní žáci mají nad sebou také hrozbu nejen neomluvených hodin, ale i počtu omluvených hodin pro klasifikaci. Školy mají počet možných omluvených hodin uvedený ve školním řádu. Je to interní rozhodnutí, takže na některé škole je to 20 %, na jiné 30 %.

Nepřítomnost, kterou uznal učitel nebo jiný oprávněný zástupce školy, je omluvená. O omluvení nepřítomnosti žáka požádá písemně rodič. Plnoletý žák žádá o omluvení nepřítomnosti v souladu s pravidly školního řádu. Omluvené absence mají dostatečné vysvětlení – nemoc, návštěva lékaře, pohřeb atd.

2.2 Absence jako problém

Pokud učitel nebo jiný zástupce školy nedal svolení k nepřítomnosti, mluvíme o neomluvené absenci, která je neoprávněná. Opatření proti záškoláctví je také interní záležitostí každé školy, ale vždy musí být v souladu se zákonem (Kyriacou, 2005).

Ředitel vydává školní řád, tak jak je určeno v § 30 školského zákona. V případě neomluvené absence je to přestupek, kterým žák neporušil jen školní řád, ale i školský zákon, který stanovuje jednak povinnou školní docházku, ale také povinnost žáků chodit řádně a včas do školy.

MŠMT (2002, 2014) vydalo metodický pokyn, jako pomoc pro prevenci záškoláctví, k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

Třídní učitel, který eviduje docházku žáků, musí při podezření na zanedbávání docházky informovat zákonného zástupce nebo příslušný správní orgán. Podle Kyriacou se záškoláctví rozlišuje rozděluje do několika kategorií. Může se jednat o pravá záškoláctví, kdy žák nechodí do školy bez vědomí rodičů (dětí z Dobronína na počátku minulého století běhaly po lese, jak uvádí školní výkaz), nebo je to záškoláctví, které rodiče omluví. O záškoláctví se jedná i v případě, že žák sice ve škole je, ale neúčastní se vyučování.

Ve školních výkazech Dobronínské školy se můžeme setkat i s dalším typem záškoláctví, které také uvádí Kyriacou, kdy žák po celou dobu, kdy měl chodit do první třídy, se tolik bál jít do školy, že ho rodiče nechávali doma a další školní rok ho poslali do druhé třídy, z které byl samozřejmě okamžitě přeřazen zpět do první třídy. Jednalo se o žáka, který neuměl česky a chodil do české školy (Školní výkaz, 1923).

Záškoláctví není přestupkem, který postihuje dnešní dobu, ale je to problém, o kterém jsou písemné záznamy již v dávné minulosti.

2.3 Z historie venkovské školy jako instituce

V této práci nemohu podat ucelený přehled vývoje školského systému. Uvádím proto jen několik poznatků o vzniku a vývoji venkovských škol v evropském prostředí a potom charakterizují organizaci vzdělávání ve sledovaném období v českých zemích.

O prvních školách, kde byli žáci různého věku, najdeme zmínku již v roce 529, kdy se ve Vaisonu konal koncil a mnich Ceasarius z Arles z Lérinských ostrovů (dnešní letovisko poblíž francouzského města Cannes), ustanovil, že malé děti budou mít jako učitele venkovského kněze.

O několik desítek let později, kolem roku 750, je stále usilováno o otevření venkovských škol, tentokrát pod nátlakem Theodulfuse, biskupa z Orleánu. Vyzýval obyvatele i církevní činitele: „*Nechť v každé vsi a v každém městě kněží provozují školu. Svěří-li ji někteří věřící své děti, aby je učili psát*“ (Riché & Verger, 2011, s. 28).¹

Pokud si myslíme, že generace dnešních školáků je horší než generace naše, tak nás může uklidnit, že i v dřívějších dobách si učitelé na svoje žáky stěžovali. A právě tak si žáci stěžovali na svoje učitele pro jejich přísnost.

Je neuvěřitelné, že na počátku 12. století měl Marbord z Rennes vizi o celoživotním vzdělávání, když jedné ze svých postav ve svém díle vložil do úst tato slova: „*Vidím sněm studentů, je jich veliké množství, jsou různého věku, děti, jinoši, mladíci i starci. Každý studuje něco jiného, jedni učí svůj neotesaný jazyk vyslovovat nové hlásky a vydávat zvuky, které jsou jim neznámé. Druzí se napřed učí poslechem skloňování slov, jejich skladebnosti a odvozování. Jiní se kormoutí s písařem nad voskovými tabulkami*“ (Riché & Verger, 2011, str. 99).

¹ Některé příklady, které museli tehdejší žáci vyřešit, jsou zábavnou hádankou i pro dnešní děti: „Tři bratři mají jednu sestru, Kolik mají sourozenců?“ (Riché & Verger, 2011, s. 40.)

V té době se školy nazývaly parvale scoale. Ve 12. století se ve škole vyučovalo v mateřském jazyce, ale důležitá byla i latina, ve které byly všechny důležité dokumenty. Počítat se žáci učili na prstech. Některý z žáků uměl číst i psát, jiný se naučil pouze číst a podepsat. Vesnické děti byly jen zřídka posílány do školy.

Pod kláštery se mohli usadit klerikové, kteří provozovali regimen scholarum a měli odpovědnost za výuku. Pokud děti ve škole zlobily, byl za to kárán a mohl být i propuštěn pro neschopnost. Učitel to neměl jednoduché, když chtěl ve třídě zachovat pořádek. Žáci se mu bránili, píchali ho pískátky nebo po něm házeli kamením.

Pokud si někdo položí otázku: „Kdy vznikly učební plány?“, tak odpověď zní, že to bylo koncem 12. století, kdy vznikla neorganizovaně spousta škol a každý učitel učil to, co on považoval za důležité, nebo to, co bylo jeho zálibou.

Učitelé nebyli váženými občany, nebyli bohatí, často cestovali od jedné školy ke druhé. Obecní rada jim nabídla pracovní smlouvu a ubytování na dobu určitou. Ne vždy učitelé byli muži, dívčí školy vedly především ženy.

Žáci, kteří navštěvovali jednotřídky na venkově, se vyučování účastnili pouze dle jejich možností. Některí žáci, kteří patřili ke střední vrstvě a měli velkou podporu rodičů a dostatek financí, mohli ve vzdělávání pokračovat na universitě. Jiní, ti chudší, kteří nemohli platit učiteli a kteří neviděli potřebu vzdělání, navštěvovali školu jen občas a jen v některém ročním období, a do školy chodili především chlapci. Ti nejbohatší a urození si platili preceptora.

„Od samého počátku školství byl vzdělávací systém svým způsobem založen na principu nerovnosti a soutěže.“ (Basl, Matějů, & Straková, 2006, str. 8)

I dnes je snaha žáků po školních i profesních úspěších ovlivněna jejich rodinným zázemím. Žáci, jejichž rodina patří do vyšší a střední třídy, jsou vedeni svými rodiči k vyšším ambicím, bez ohledu na jejich schopnosti. Tyto děti dostávají od rodičů důležité vzory.

Děti z malých měst a vesnic vstupují do učebních oborů častěji než žáci z větších měst. Usuzuje se, že na učební obory nastupují žáci s handicapem (ekonomickým, sociálním, kulturním atd.) (Veselý, 2019). Bílá kniha sleduje trendy, které mohou pomoci žákům s těmito nedostatky i žákům méně nadaným.

2.4 Školství v českých zemích a Československu

V Rakousku-Uhersku (přesněji v Předlitavsku) existovaly odlišné typy škol ve venkovském a městském prostoru. V malých sídlech nebo ve venkovských periferních oblastech zajišťovaly primární a nižší sekundární vzdělávání „obecné školy“ (ročník 1. – 8.), které neumožňovaly

pokračovat v dalším studiu. Na druhé straně ve větších obcích zajišťovaly nižší sekundární vzdělávání „měšťanské školy“, jakož i výběrová, akademicky zaměřená gymnázia a reálky (Kuzmin, 1981).

V důsledku tohoto systému byli žáci ve venkovských oblastech primárně odsouzeni dosáhnout nižšího vzdělání. Již v první polovině 20. století však byly podniknuty významné kroky ke sjednocení vzdělávání ve venkovských a městských oblastech. V roce 1933 byly vydány nové osnovy jak pro běžné školy, tak pro městské školy, které sblížovaly jejich koncepce. V roce 1935 byl přijat zákon č. 233/1935 Sb., podle kterého měly být i ve venkovských obcích zřízeny měšťanky (Kuzmin, 1981).

Po převzetí moci v roce 1948 komunistická strana s cílem odstranit časné dělení žáků do obecných a měšťanských škol a gymnázií zavedla jediný typ nižších středních škol s nediferencovaným studijním plánem jak ve městech, tak ve venkovských oblastech. Selektivní typy nižších sekundárních škol zcela zanikly (Cigánek, 2009), a to z důvodu obecného úsilí o odstranění mezery mezi životní úrovní městských a venkovských sídel. (Kučerová et al., 2020)

Pro školy, kterými se budu ve své práci zabývat, je typické, že vznikaly v národnostně smíšeném prostředí, kde probíhal často velmi tvrdý „boj o žáky“ (Kasper, Kasperová, & Pánková, 2018). Před první světovou válkou české školy na národnostně smíšeném území často vznikaly nejdříve jako školy soukromé, zřizované Ústřední maticí školskou. Jak uvedu dále, to byl i případ Dobronína, který byl součástí tzv. jihlavského jazykového ostrova. Po vzniku samostatného Československa se situace někde obrátila, a české školství získávalo domnělé nebo skutečné výhody na úkor německých škol (Kasper et al., 2018; Šimáně, 2019).

2.5 Školní družina

Ve venkovských obcích je škola často jedinou kulturní institucí, proto má svůj velký význam i v době mimo vyučování. Ovšem organizované volnočasové aktivity pro děti vznikaly nejdříve v městském prostředí.

Vlastenci z řad učitelů se mimo svůj pracovní úvazek věnovali dětem se záměrem výchovného působení na žáky v jejich volném čase již v 18. století, kdy bylo zrušeno nevolnictví a kdy se rodiny stěhovaly do měst za lepším živobytím. Jejich činnost nebyla zakotvena v žádných školských dokumentech a byla založena jen na dobrovolnosti.

S volnočasovou činností dětí také pomáhaly ve městě různé spolky jako YMCA, Orel, Skaut, Junák, Tělovýchovné jednoty i Americký klub českých dam.

V roce 1885 vznikl na pražském Vyšehradě útulek pro chudé děti, který dbal na jejich bezpečí. Rodiče dětí, které navštěvovaly útulek, byli od rána do večera v práci, nebo naopak byli tak nemocní, že se o své děti nemohli starat. Děti zde dostávaly jídlo a věnovaly se pracovní výchově pod vedením učitelky ručních prací, a také se věnovaly školním povinnostem. Ještě před druhou světovou válkou byl název útulek změněn na družinu.

Po druhé světové válce se stát snažil o kolektivní výchovu dětí, a vlastně celé společnosti, a bylo to období, kdy u každé školy byly zřízeny družiny. Školský zákon v roce 1948 je zahrnul jako součást škol. Jejich hlavní náplní byla příprava na vyučování.

Od roku 1960 se dělila družina dle věku dětí. První stupeň základní školy byl stále v družině a děti od šesté třídy navštěvovaly školní klub. Tento systém je dodržován dodnes. Od roku 1978 byla možnost zřizovat družiny i jako mimoškolní zařízení.

Ke škole v dnešní době, kdy oba rodiče pracují, někdy i matky ve vícesměnném provozu, patří neodmyslitelně školní družina, a ve velkých školách i školní klub. Družina je zařízení, které neslouží jen k bezpečnému pobytu v době, kdy by dítě trávilo čas v prázdném bytě nebo na ulici s kamarády, není to sociální služba obstarávající hlídání dětí. I když mnohdy z pohledu rodičů je to nejdůležitější, a proto dítě do družiny přihlašují. Snaží se zabránit dítěti setkávat se s patologickými jevy společnosti, které by děti mohly ohrožovat. Ať už je to nekontrolované brouzdání na internetu, nebo kamarádství a přizpůsobování se dětem, u kterých se projevuje rizikové chování. Vychovatel ve školní družině může vhodně reagovat na nevhodné jevy, které nabízí jeho blízké okolí.

Školní družina má své specifické zaměření a její náplň je v souladu s pravidly pedagogiky volného času. Výchova a vzdělávání ve školní družině hraje významnou roli při socializaci jedince. „*Za obecný cíl výchovy můžeme považovat v tomto smyslu např. tradiční ideál všestranně harmonicky rozvinutého člověka.*“ (Pávková & Hájek, 2003, str. 13)

Harmonií člověka se rozumí jeho spokojenost, která vychází ze souladu složek rozumové, tělesné a pracovní úspěšnosti. To se neobejde bez respektování morálky společnosti.

Činnosti v družině jsou zaměřeny na několik oblastí, které utvářejí z dítěte spokojeného a soběstačného jedince. Všechny z nich můžeme zahrnout do pojmu duševní hygiena. U nejmladších ze slabších sociálních rodin toto spočívá v naučení se základní hygieně, později se apeluje na upevňování návyků zdravého životního stylu. Děti se ve školní družině naučí schopnostem jako jsou například: umění komunikovat, spolupracovat, asertivnímu chování i zručnosti.

2.6 Význam a potřeba studie

Skalová a Dvořák (2020) upozornili, že na rozdíl od některých zahraničních zemí u nás v odborné literatuře nejsou dostupné kvantitativní údaje o vývoji absence žáků, přestože se jedná o důležitý ukazatel podmínek k učení i vztahu žáků ke škole. Kromě kvantitativních dat je však také důležité porozumět okolnostem, které ovlivňují průběh výuky, využití fondu vyučovací doby, a také právě záškoláctví i omluvené absence. Jedním z cílů této práce je proto ukázat život žáků a učitelů na konkrétní vesnické škole v průběhu přibližně posledního století.

Žáci zdejších škol byly převážně z dělnických rodin dobronínských a šicendorfských sklářů (Školní výkazy, 1925). Velkou roli v životě škol hrálo přátelství i nepřátelství německé menšiny, docházka německy mluvících dětí do české školy, sociální podmínky žáků a materiální prostředky škol, absence pedagogů.

Dalším stěžejním důvodem pro vznik této práce je ukázat, jak docházka do školy byla ovlivňována politickými proměnami státu a válečnými událostmi.

2.7 Výzkumné otázky

Základním cílem, stanoveným před započítím této práce, bylo popsat chronologický vývoj škol v Dobroníně i Německém Šicndorfu (dnes část Dobronína) a okolnosti, ovlivňující docházku žáků do škol a průběh školní výuky.

Během zpracovávání dostupných archivních materiálů a dalších datových zdrojů vytanuly však další dílčí otázky plynoucí z výzkumu každodennosti: adaptace výuky a pedagogického sboru na nedostatek pedagogů, vzdělávání pedagogů a dopad těchto aktivit na výuku, jak zajišťování materiálních podmínek pro výuku včetně problémů s nedostatkem místa (a lavic i židlí) ovlivnilo organizaci výuky, jaké byly sociální podmínky žáků a s tím související činnost dobročinných spolků i jednotlivců, jak se měnila péče o zdravotní stav žáků v dobách běžných i v epidemiích, jaké výlety a další akce byly pořádány v době vyučování aj.

3 Výzkumné metody

Jak vyplynulo z předchozí kapitoly, přes velký význam problematiky absence a řádné docházky, nebyla tomuto problému v poslední době věnována v domácí odborné literatuře dostatečná pozornost. Pro poznání takového málo prozkoumaného problému se jeví jako vhodná metoda případová studie, která umožňuje téma popsat a formulovat otázky a výzkumné linie pro další bádání. Zvolila jsem proto metodu případové studie jedné konkrétní školy (respektive dnes existující školy a jejich několika historických předchůdců).

Případová studie je metoda, která se používá především k analýze jevů přítomných (Hendl, 2005). Ve své práci se také věnuji popisu současného stavu, ale specifikem je, že provádím srovnání v čase. Práce tedy kombinuje metody historického výzkumu a analýzy dokumentů.

3.1 Zdroje dat

Základními prameny pro můj výzkum byly tyto typy dokumentů: historické prameny k dějinám dobronínského školství a administrativní dokumenty současné dobronínské školy.

Základem historického výzkumu jsou archivní prameny, a ty jsou také často jeho limitem (Šimáně, 2019). Ale také při výzkumu současného nebo nedávného stavu narážíme na limity, které jsou dané například tím, že dokumenty z nedávné historie ještě nesmějí být podle archivního zákona zpřístupněny nebo nejsou dosud zpracovány. Dokumenty obsahující osobní údaje o žijících žácích školy podléhají také legislativě na ochranu dat. V neposlední řadě je limitem také známá vytíženost vedoucích pracovníků škol, kteří nemají čas a síly poskytnout potřebné dokumenty, které by bylo třeba anonymizovat. Úplný seznam použitých pramenů a datových zdrojů je uveden na konci práce.

3.1.1 Školní kroniky

Základní informace k historii školních kronik zpracovala Vrchotická (bez data) – kroniky byly vedeny od roku 1892 na základě výnosu Zemské školní rady, která stanovila povinnost a s ní i zásady pro vedení školní kroniky. Školní kroniky jsou úřední knihy. Kronika musela obsahovat statistické údaje, dějiny školy a opakující se významná data.

Statistické údaje uváděly počet chlapců a děvčat na začátku školního roku, pohyb obyvatelstva během roku a absenci žáků, počet žáků dle vyznání, složené zkoušky.

V každém školním roce se opakoval popis zahájení a ukončení školního roku; veškeré dění v zemi, včetně všech výjimečných událostí panovníka a presidentů; učitel zde měl popsáno svoji profesní kariéru; výlety; exkurze; dobročinnost; sběr surovin; zdravotní stav žáků;

tělovýchovné akce, inspekce; školní rady; změny v materiálních prostředcích a mnoho dalších stálých dat.

Kronika se psala chronologicky. V případě výpadku při psaní kroniky se, pokud existovaly informace, kronika dopisovala zpětně.

Válečné a poválečné události se dopisovaly až po osvobození. Z toho důvodu se stávalo, že se dopisovala kronika a začínala další, takže z jednoho období a jedné školy můžeme mít dochováno několik kronik. Bohužel se nepodařilo dohledat Kroniku ZŠ Dobronín z let 1972–1991, která by zmapovala proměnu školy téměř do dnešní podoby. Povinnost školy vést kroniky byla ukončena v roce 1991.

3.1.2 Výroční zprávy školy

Vytváření výroční zprávy školy je v současnosti uloženo školským zákonem, § 10, odst. 3 stanoví:

„Ředitel základní, střední a vyšší odborné školy zpracovává každoročně výroční zprávu o činnosti školy za školní rok, zasílá ji zřizovateli a zveřejňuje vždy na přístupném místě ve škole. Do výroční zprávy může každý nahlížet a pořizovat si z ní opisy a výpisy, anebo za cenu v místě obvyklou může obdržet její kopii. Poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím tím není dotčeno.“

3.2 Metody analýzy

Jak bylo zmíněno výše, kvalitativní výzkum zkoumá přítomné procesy a jevy, ale zejména u případových studií se nelze vyhnout potřebě nějakým způsobem ukázat i minulost studovaného případu. Berg (in Hendl, 2005, s. 135) zdůrazňuje, že velkou předností historické metody je skutečnost, že ji lze použít v nejrůznějších oblastech výzkumu, v nichž umožňuje získat velké množství poznatků. To se také potvrdilo při snaze zařadit případ docházky do konkrétní venkovské školy do historického kontextu.

Iggers (2002) říká, že ve dvacátém století se metody historie a historiků výrazně sblížily s jinými společenskými vědami, když se jejich zájem částečně přesunul od „událostí“ k fungování „struktur“ v dlouhých časových obdobích. Podobně vedle významných osobností se historici obrátili k zájmu o život běžných lidí (Burke, 2004, s. 40). Proto také současné dějepisectví využívá klasické, ale také kvantitativní metody.

Základními kroky klasického přístupu jsou vyhledání pramenů, jejich kritické čtení (posouzení pravosti a správnosti), zařazení studovaných událostí do kontextu a interpretaci

(Hendl, 2005, s. 134-138). Ve své práci se opírám o typické primární prameny, s nimiž pracuje historický výzkum – o kroniky (konkrétně o školní kroniky) a o úřední dokumenty – katalogy a výkazy. Předpokládá se, že zejména úřední dokumenty poskytují hodnověrnější údaje, u kronik je již zřetelná určitá tendenčnost zápisů, ovšem školní kroniky obsahují také statistická data, která lze považovat za poměrně přesná.

Vzhledem k tomu, že pro tento výzkum byly použity v největší míře archivní fondy, které obsahovaly dobové školní kroniky a školní výkazy, studovala jsem každodenní život v dobronínských školách, který v sobě odrážel i celostátní dění. Mikrohistorická metoda při tvorbě této práce v sobě nese potvrzení, že žádný školský systém nelze oddělit od politického, ekonomického a sociálního vývoje státu či monarchie. Proto historiografická metoda výzkumu vyžadovala seznámení se se všemi dostupnými historickými materiály týkajícími se Dobronína a uspořádání školského systému doby (Šimáně, 2019).

4 Kontext: obec Dobronín a její školy

V této kapitole nejprve stručně charakterizují současnost a minulost obce, a pak vývoj školství v obci.

4.1 Z historie obce Dobronín

Dobronín je obec, která leží na Vysočině na trase z Jihlavy do Havlíčkova Brodu. Žije zde kolem 1900 obyvatel. K obci náleží ještě osady Filipovské Chaloupky a Cihelna. V minulých letech se Dobronín proslavil díky sklárně, která poskytovala od svého založení v roce 1876 zaměstnání nejen obyvatelům Dobronína, ale i jeho okolí. Vyráběl se zde broušený olovnatý křišťál.

I přes malou rozlohu (1373 ha) je zde několik firem, ve kterých se dnes mohou uplatnit místní obyvatelé. Jsou to například firmy Machstav, ZamEL, Magry, Novaton a firmy zabývající se rostlinnou a živočišnou výrobou.

První dochovaná zpráva o Dobronínu pochází z roku 1351, kdy vesnice byla součástí střítežského statku, jehož vlastníky byl rod Trčků z Lípy. V průběhu staletí patřil Dobronín Kobíkům z Opatova, Bočkům z Kunštátu a Polné, tři sta let byl součástí panství polenského, jehož majitel byl Hertvík Žejdlice ze Šenfeldu (Paclík, 2018). „V roce 1805 za francouzských válek Dobronín vyhořel. Vypravuje se, že dva občané Dobronína vedli císařské do rukou nepřátel. V roce 1737 měl Dobronín 30 čísel, a v roce 1800 45, v r. 1900 72 čísla. Roku 1835 čítala obec 327 obyvatel, v 1880 327 Němců a 159 Čechů, v roce 1900 409 Němců a 179 Čechů. V roce 1921 při sčítání lidu měla 334 Čechů, 7 Slováků, 336 Němců. Lidé pracují v cihelně nebo sklárně. Řemeslníků je málo: 1 kolář, 1 truhlář, bednář, 1 obchodník, hostinský, pumpař, kovář. 2 veřejné knihovny, česká a německá. 20 analfabetů.“ (Kronika 1919–1953, nestr.) Památným dnem byl pro místní občany 20. leden 1871, kdy občané vítali první vlak, který tudy projel.

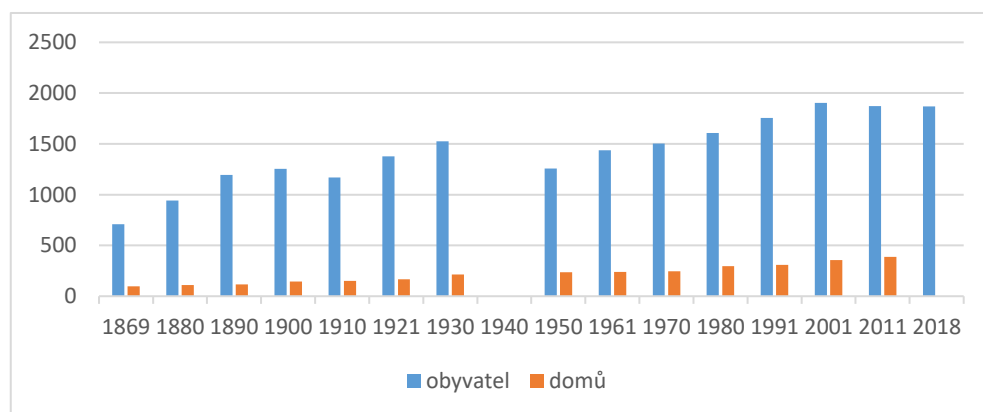
Obec byla původně z velké části osídlena Němci, kteří také 15. 3. 1939 podnikli několik akcí proti českým obyvatelům (Paclík, 2018). Následně byly zavírány české školy. Nejprve přišla na řadu měšťanská škola, včetně bytu ředitele, kterého před řáděním Němců zachránili dělníci, kteří šli po práci domů. Následovalo stěhování obecné i mateřské školy z Dobronína (bližší viz následující kapitola). S poválečnými dny je úzce spjata louka Budínka, kde je kříž, který připomíná násilnou smrt nejméně 13 Němců, kteří zde byli těsně po válce popraveni (Paclík, 2018).

V roce 1948 vznikl Dobronín sloučením dvou obcí – Dobronína a Německého Šicndorfu. Úbytek obyvatelstva v důsledku válečných událostí a odsunu Němců a poválečnou obnovu obce ukazuje obrázek 1.

Dobronínské sklárny se staly pobočkou jihlavského sklářského podniku Bohemia v roce 1989. V dnešní době budova skláren chátrá. Definitivně totiž zanikly v roce 2007. Zaměstnanci skláren si našli zaměstnání mimo obec. V roce 2014 zde bylo 110 nezaměstnaných. Graf na obrázku č. 2 sleduje pokles nezaměstnanosti.

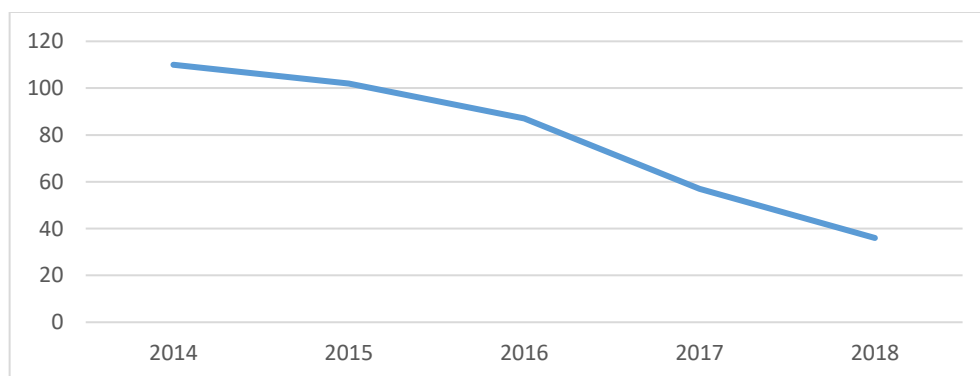
V současné době svoji aktivitu vyvíjí spolky Klub dobronínských žen, Český svaz včelařů, Myslivecký spolek, Divadelní soubor Zmatkaři, Šipkaři, Autoklub, SDH Dobronín a Rybářský spolek Polensko.

Mezi kulturní památky, na které jsou dobronínští obyvatelé hrdí, patří kaplička na cestě do Štoků.

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel a domů v Dobroníně

Zdroj dat: wikipedia.cz

Graf č. 2: Počet nezaměstnaných osob v Dobroníně

4.2 Přehled škol od roku 1720

4.2.1 První německá škola

V roce 1720 byla otevřena první škola v Dobroníně, byla to škola německá a byla pobočkou ždírecké farní školy. Vlastní budovy, třebaže dřevěné, se však škola dočkala až o mnoho desetiletí později, a to v roce 1789. Kroniku začal sepsovat řídící učitel J. Stejskal, který za svoji práci pobíral ročně od obce 127 zlatých – včetně naturálií (Krpálková, 1977). Prvními učiteli, o kterých je v kronice zmínka, jsou Ignaz a Lorenz Volkmerové. Vyučovali 68 žáků v jednotřídce.

Po více než půl století se obec rozhodla postavit místo již zchátralé školy novou kamennou budovu. Škola byla otevřena v roce 1852. Byla stále jen jednotřídní a učitel v ní měl svůj vlastní byt. Otevření sklárny přivedlo do Dobronína další obyvatele a do školy přicházely další děti. Vznikly dvě třídy, které nakonec byly spojeny, a učil je ředitel školy. Po 1. světové válce zde byly umístěny dvě třídy – první i druhá.

Po vzniku ČSR německá škola musela ponechat jednu třídu české obecné škole, právě tak jako učitelský byt. V německé škole zůstalo padesát žáků a opět se stala pouze jednotřídkou.

Počet žáků ve škole začal klesat, ale po nastoupení nového vedení ve škole začalo žáků přibývat. Zřídila se znovu druhá třída. Třída školy byla postupně stěhována do různých domů.

4.2.2 Česká škola v Německém Šicndorfu

Ústřední matice školská zřídila v Německém Šicndorfu v roce 1882 soukromou jednotřídní školu pro české děti. Byla postavena v nové budově se zahradou a jejím prvním ředitelem byl František Košek. Takto fungovala jeden rok a následující rok se stala školou dvoutřídní. Do školy se přihlásilo 90 dětí, a tak chyběla třída. Obec našla řešení v domku, který pronajala za 95 zlatých ročně.

Rodiče dětí však se školou nebyli spokojeni a podali žádost o zřízení veřejné školy. Ve školním roce 1895/96 to zkusili znova – a tentokrát s úspěchem. Toto se však nelíbilo německé škole a české soukromé škole, psaly odvolání, ale neuspěly. Ústřední matice školská proto svoji českou soukromou školu v roce 1896/97 zrušila. Obec odmítala žákům poskytovat potřebné pomůcky (Kronika 1892–1953) Okresní školní rada se rozhodla veškeré výdaje spojené s vyučováním uhradit sama. Česká veřejná škola však měla být záhy zrušena. Ústřední matice

česká podala spolu s odvoláním proti tomuto rozhodnutí žádost o znovu otevření soukromé české školy. Škola byla rozšířena na dvoutřídní. V roce 1896 byla dána do používání přistavěná místnost za 1800 K, protože se škola stala spádovou i pro Střítež. Začalo ji navštěvovat dalších 10 dětí, takže se zde ve střídavém vyučování učilo 104 žáků. Děti přešly z veřejné školy do soukromé a ta fungovala jako soukromá až do roku 1919, kdy se stala opět školou veřejnou. V letech 1907/08 byla při české škole zřízena také pokračovací škola pro skláře.

V obci proběhlo v roce 1921 sčítání lidu. Žilo zde 455 Čechů, 2 Slováci a 234 Němců. Do Dobronína se přistěhovalo 100 lidí z Německého Šicndorfu. Z nich bylo 14 dětí školou povinných, které navštěvovaly zdejší školu. Nově příchozí bydleli v dělnické kolonii.

V kronice je také zmínka o školním výboru. Vznikl dne 16. ledna 1921, kdy byli svoláni všichni rodiče dětí proto, aby byl ustanoven školní výbor, který se nakonec skládal ze čtyř členů. Stalo se však, že několik let se výbor vůbec nesešel. V roce 1932 byl ustanoven nový školní výbor, který pracoval již lépe a scházel se pravidelně.

Ve letech druhé světové války byly zavřeny školy ve Stříteži a Kamenné. Z budovy zmizela v roce 1940 socha Komenského, která byla chloubou školy od jejího otevření.

4.2.3 Česká škola v Dobroníně

V roce 1919 byla otevřena samostatná česká škola v Dobroníně. „*Jednotřídní zemská škola národní v Dobroníně byla zřízena Zemskou školní radou v Praze 19. 8. 1919.*“ (Krpálková, 1977) Učebnu a toaletu této škole podstoupila německá škola, a později i byt správce. Škola byla otevřena 22. 9. 1919 pro 26 dětí, ale na konci roku se jejich počet zvýšil o pět žáků. Třída byla rozdělena na 4 oddělení. Od roku 1921 převzalo školu ministerstvo školství a národní osvěty v Praze.

Němci školu zabrali 15. 3. 1939. Následující dny se škola přestěhovala do budovy, kde sídlila měšťanská škola. V dubnu zde zahájila půldenní vyučování.

1. března 1940 byla umístěna do obecné školy v Německém Šicndorfu, protože i její tehdejší budova byla zabrána Němci žijícími v Dobroníně. Bylo zde zavedeno střídavé vyučování. Dopolední vyučování pro děti z první třídy z Dobronína a odpolední pro děti ze Šicndorfu. Následně od 1. září 1941 všechny české děti začaly navštěvovat školu v Německém Šicndorfu, protože obecná škola byla na základě výnosu zrušena. Po válce už povolena nebyla.

V 1. třídě bylo 34 dětí, ve druhé 31 dětí. I po válce děti docházely do Šicndorfu. Toto se však nelíbilo rodičům dětí, a tak jedna třída byla zřízena opět v Dobroníně pro děti z první třídy. Chodilo sem 41 žáků. V roce 1949 byla opět otevřena škola v Dobroníně. Ve školním roce

1948/49 byla provedena reorganizace školství a v březnu byla tato škola otevřena jako národní se 46 žáky ve dvou třídách.

Po válce v roce 1946/47 zde byla umístěna i povolená třetí třída, kam chodily nejen dobronínské děti, ale i děti z Filipovských Chaloupek. Pro nedostatek učitelů se začalo vyučovat na přechodnou dobu jen ve dvou třídách s tím, že byly dvě první třídy, tak jak je psáno výše.

Od 1. 3. 1950 byl sloučen Německý Šicndorf s Dobronínem pod společným názvem Dobronín. Oficiální název školy byl Národní škola 1. Bez dalších změn škola končila v roce 1953, kdy byla podle nového školního zákona sloučena s ostatními dobronínskými školami pod jednu správu s názvem Osmiletá střední škola Dobronín.

4.2.4 Česká měšťanka v Dobroníně

Do Měšťanské školy v Dobroníně mohly děti začít chodit také v roce 1928. (Krpálková, 1977)

„Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty v Praze z 24. 4. 1928 bylo povoleno otevření české měšťanské školy v Dobroníně.“ (Kronika 1892–1953, nestr.) Škola nebyla jen pro děti z Dobronína, ale přihlášily se i děti z okolních obcí: Frýdnavy, Filipovských Chaloupek, Kamenné, Nových Dvůrů, Šlapánova, Stríteže, Věžnice, Německého Šicndorfu a Ždírci. V prvním roce po otevření navštěvovalo školu 22 dětí.

Národní jednota pošumavská předala škole k užívání 28. 10. 1929 novou budovu, ve které byly byty předělány na třídy. V roce 1929 zde byl již ve škole třetí ročník a učilo se v něm 6 žáků. Opatrovna v Německém Šicndorfu posloužila v roce 1931 pro jednoroční učební kurz této školy. V té době již měla škola 100 žáků a celkem 4 třídy. V měšťance se vyučovaly i čtyři nepovinné předměty, a to hra na housle, francouzština, němčina a těsnopis.

1. 2. 1938 byly škola mateřská, obecná i měšťanská pod jednou správou a ředitelem byl Jaroslav Martinů.

4.2.5 Opatrovna

Opatrovny byly zřizovány pro děti od 3 do 6 let, kterým by jinak rodiče v době své nepřítomnosti nemohli zajistit potřebnou péči. (Pedagogika, 1968) Existovaly dozorčí komise, které dohlížely, zda děti nejsou doma samy. V případě zanedbání péče museli rodiče zaplatit pokutu od 10 do 50 krejcarů, ta náležela opatrovně (Kronika 1892–1953).

V Dobroníně však opatrovna (mateřská škola) vznikla až po první světové válce. V roce 1928 zažádal místní školní výbor ministerstvo školství o zřízení opatrovny. Navrhoval místnost, kde by opatrovna mohla být. Úředníci ministerstva školství přijeli, místnost viděli a rozhodli, že v ní bude první třída měšťanské školy, kterou již dříve v Dobroníně povolili, ale z nedostatku prostor nemohla být otevřena.

Přesto v roce „1928 byla v obci zřízena mateřská škola. Děti obecné školy přispívaly na postavení nové budovy, např. v roce 1930 vložily na účet mateřské školy 502,- Kč, které vydělaly na školní besídce. Budova školky stála 76000,- Kč, a to díky tomu, že každý řemeslník v obci přispěl svojí prací. Byla umístěna v budově německé školy a byla zde jedna učitelka. Národní jednota pošumavská postavila v roce 1931 novou budovu“ (Kronika 1892–1953, nestr.) a školka se tam mohla přestěhovat. V roce 1938 byla společně pod jednou správou spolu s obecnou školou i měšťanskou, jejich ředitelem byl Jaroslav Martinů. Roku 1941 byla zrušena školka v Dobroníně a děti až do konce války chodily do Brzkova. Celkem tady bylo 24 dětí. 5. 8. 1946 byla mateřská škola osamostatněna.

Místní nákupní družstvo pořádalo v Dobroníně pro děti dětské dny a získané prostředky věnovalo na dětskou opatrovnu.

Po válce, 5. 11. 1945, byla obnovena činnost ve školce v Dobroníně. V roce 1948 přešla opět pod obecnou školu – v té době již byla obecná škola přejmenována na školu národní. „*Přípisem KNV v Jihlavě byla od 1. října 1951 mateřská škola osamostatněna.*“ (Kronika 1892–1953, nestr.)

4.2.6 Dobronínské školy v době druhé světové války

Rok 1939 byl pro školu, tak jako pro celý svět, velice pohnutý. Němečtí občané Dobronína zabrali školu, a až po nařízení Okresním výborem ji museli opustit. Téměř po měsíci se ve škole mohlo opět vyučovat. V den, kdy začalo opět vyučování, do školy vnikli neznámí vandalové a školu zdemolovali.

Obecnou školu zabrali 15. 3. 1939 Němci, a tak se následující rok přestěhovala do budovy, kde sídlila měšťanská škola. V dubnu zde bylo zahájeno vyučování. V roce 1940 zabrali Němci celou budovu a škola měšťanská se stěhovala do Polné. Měla však ve správě stále mateřskou školku i obecnou školu.

1. února 1940 byla v budově zřízena německá měšťanka. Česká měšťanka však nezanikla, jen se přestěhovala do Polné. Neměla svou vlastní budovu a musela mít třídy roztroušeny v různých budovách po Polné, od restaurací až po spořitelnu.

„Počátkem školního roku 1941/42 byl změněn název školy podle říšského vzoru na školu hlavní.“ (Krpálková, 1977) První ročník školy zůstal v Polné. Chlapci chodili do chlapecké školy a děvčata do dívčí. V Dobroníně byly otevřeny dvě čtvrté třídy, jedna druhá a jedna třetí. Celkem navštěvovalo školu 111 žáků.

4.2.7 Německá měšťanská škola

1. února 1940 byla zřízena německá měšťanka. Po zabrání budovy české měšťanky zde zahájily vyučování dvě třídy, v nichž bylo 81 žáků. „Školní obvod tvořily obce Bartoušov, Filipovské Chaloupky, Dlouhá Ves, Kamenná, Německý Šicendorf, Nové Dvory, Střítež, Šachotín, Šlapánov, Věžnice, Vysoká, Ždírec a samozřejmě Dobronín.“ (Krpálková, 1977) Pedagogický sbor se skládal ze čtyř učitelů. *„Škola se přizpůsobila říšskému vzoru a stala se výběrovou s novým názvem Hlavní škola a postupovalo se do ní již ze 4. třídy obecné.“* (Krpálková, 1977)

Tato škola měla jen krátké trvání. Přestože to byla škola německá, vyučovalo se zde v češtině, vyjma školního roku 1941/42, kdy výuka i přes malé znalosti němčiny docházejících žáků probíhala v němčině. V roce 1945 tato škola svoji činnost skončila. Nejprve v lednu skončila čtvrtá třída a do dubna i nižší ročníky.

4.2.8 Cesta k jednotné škole

Ve válečných letech museli starší žáci docházet do chlapecké a dívčí školy v Polné. *„Vyučování bylo zahájeno až po osvobození v Dobroníně 16. června 1945. Přihlásilo se celkem 82 žáků a koncem roku jich bylo 86. Vyučovalo se v bývalé německé obecné a mateřské škole.“* (Kronika 1919–1953, nestr.) Žáci se mohli vrátit do své původní budovy až v roce 1946, kdy ji v dezolátním stavu opustila rumunská vojska. V roce 1948 proběhla reorganizace školství a škola změnila svůj název na Střední školu v Dobroníně. Ve školním roce 1952/53 se zde ve čtyřech třídách učilo 97 žáků. Následující rok 1953/54 došlo ke spojení s národní školou, a tím se z ní stala osmiletá střední škola.

5 Obecná škola I.

Následující kapitola představuje okolnosti, které ovlivňovaly průběh výuky, docházku a absence žáků do konkrétní školy. Všechny informace jsou výsledkem tematického třídění materiálu ze školní kroniky, kterou vedli kronikáři – František Košek a Bedřich Rydlo.

Při studiu absencí se můžeme zaměřit jednak na celkovou plánovanou dobu výuky, ale také na reálnou dobu, po kterou skutečně probíhalo ve škole vyučování a kdy tedy měli žáci příležitost účastnit se výuky – toto bylo ovlivňováno různými faktory, které uvedu níže. A konečně se podíváme na to, jak jednotliví žáci příležitosti k výuce využili, resp. jaké problémy v souvislosti s absencí a docházkou ukazují prameny začínající rokem 1894/95.

5.1.1 Školní rok: zahájení a ukončení

Školní rok 1893/94, kterým začíná kronika obecné školy, začal 17. září v kostele a skončil 28. června. Po 1. světové válce se děti začaly scházet 1. září ve škole, kde k nim promlouval řídící učitel. Dětem byly rozdávány pomůcky. Konec školního roku byl poslední červnové dny, velmi často se objevovalo datum 28. červen.

Po skončení školního roku chodily děti v doprovodu svých rodičů na školní výlet do nedalekého lesa, kde, tak jak píše kronikář, cvičily tělovýchovné hry, bavily se zpěvem a deklamacemi. Každý rok se našel sponzor, který pro děti připravil pohoštění. V onom roce to byl rolník pan Klička. Takto to bylo většinou i v ostatních letech až do 1. světové války, kdy školní rok začínal pokaždé v polovině září. Poválečné školní roky byly zakončovány hymnou a rozdáním školních sešitů, ale také poučením, jak se žáci mají o prázdninách chovat.

5.1.2 Zásahy do výuky

Byly ovšem i výjimky, které zasahovaly do výuky. Prameny ukazují, že se často během roku upravilo vyučování z důvodu nemocí jak učitele, tak dětí nebo při změnách učitelů. Těchto změn bylo v dějinách této školy celkem hodně, a proto uvedu jen některé z nich.

Např. v roce 1896 musel učitel Veselý nahradit v Hlávkově řídícího učitele Raaba, který byl nemocný, tato změna trvala od 6. března do 10. dubna. Ve škole zůstal jen jeden učitel a vyučování bylo polodenní.

V roce 1922 odešla na mateřskou dovolenou Marie Linhartová a škola zůstala od 15. června bez učitelky.

V roce 1939 skončil školní rok již 22. 6. O válečných letech toho kronikáři psali jen málo, je však jisté, že vyučování bylo upravováno dle nastalých okolností, jako byl 1. březen 1940,

kdy byla zrušena měšťanská škola a žáci z obecné školy se přestěhovali do její budovy. Třídy měly špatná okna i dveře a v zimě nebylo možné třídu vytopit. Děti seděly u kamen, pokud kamna hrála. V únoru došlo uhlí a děti dostaly na celý měsíc uhelné prázdniny. Zima byla dlouhá a děti se scházely v bytě správce školy, aby zde nacvičovaly divadelní hru. Vystoupily s ní před Velikonocemi a hra měla takový úspěch, že ji musely opakovat.

5.1.3 Nemoci a epidemie

Dobronín byl dělnickou obcí, kde mnoho rodin trpělo trvalým nedostatkem, a to nejen jídla, ale i oblečení, a v zimních měsících i dřeva na topení. Navíc zde byla nedostatečná hygiena, a tak není divu, že zde každoročně byly v zimě děti nemocné, a když přišla infekční nemoc, šířila se mezi dětmi velmi rychle.

Například ve školním roce 1894/95 bylo přerušeno vyučování. Ve škole byla epidemie spalniček, spály a záškrtu. Poté bylo zakázáno v této třídě vyučování, protože byla vedle bytu učitele, který měl záškrt v rodině. Jeho syn, který navštěvoval první třídu, onemocněl. Třída byla zavřená 17 dní a v té době probíhalo vyučování pouze polodenní. Ráno se učila první skupina dětí a odpoledne druhá skupina. Zemřely dvě děti. Škola měla obavy, že tyto nemoci ohrozí počet zapsaných dětí v příštím školním roce. Toto nebyla výjimka, často se během roku upravilo vyučování z důvodu nemocí jak učitele, tak dětí, nebo při změnách učitelů.

Nemoci se u dětí opakovaly celkem často. V roce 1903 se nemoc objevila opět a postihla nejdříve ostatní dobronínské školy, ale na této škole začaly být děti nemocné až v červnu.

O několik let později, v roce 1913, se ve škole objevila nákaza černým kašlem, a škola byla proto tři týdny zavřená. V onom roce nastoupily do školy 104 děti, ale školní rok ukončilo pouze 88 dětí, tedy o 18 dětí méně. Byl to snad důsledek černého kašle?

Žáci i tři učitelé nastoupili do školy v naději, že všechno zlé je za nimi a že začne pravidelná výuka ve dvou třídách. Byl totiž rok 1920 a obec se vzpamatovávala z válečného strádání. Výuka sice začala, ale s nemocnými dětmi. Děti v tomto školním roce trpěly častým nachlazením, protože neměly dostatečné oblečení pro zimní měsíce, a do školy chodily proto, že ve třídě bylo tepleji než doma.

V září 1931 vypukla epidemie neštovic, a škola byla proto uzavřena od 14. září do 8. října.

5.1.4 Nepřítomnost učitele

Za první republiky a dříve docházelo často k výměně učitelů. Jeden odešel, a někdy i několik týdnů trvalo, než nastoupil učitel další. K jedné z mnoha takovýchto výměn došlo v roce 1891,

kdy nastoupil do školy pan učitel Košek, který zde mohl učit pouze tři roky, ale ve školním roce 1894/95 se vrátil, aby zastoupil chybějícího učitele.

Nedostatek učitelů ve škole zapříčinila i první světová válka. Na frontu byl povolán i učitel Bedřich Rydlo, který se vrátil raněný. Na frontu nastoupil 12. března 1915 i učitel Václav Knotek, a tak škola zůstala bez učitelů do 27. dubna. V této době se nevyučovalo.

Poté do školy nastoupil jako učitel Josef Hodač, který se však 10. května musel vrátit k svému pluku. Bedřich Rydlo, ještě v rekonvalescenci, se vrátil do školy 1. června 1915. Ve válce přišel o ruku. Ve škole se v té době vyučovalo jen ručním pracím.

5.1.5 Vyučované předměty

Školní rada povolila nepovinné vyučování německého jazyka v rozsahu 3 hodin týdně. Pro žáky, kteří plánovali přestoupit na měšťanskou školu, to byl dobrý základ pro jejich další vzdělávání. Škola tímto neztrácela žáky, kteří by odešli na jinou školu, kde se již německý jazyk vyučuje. V Dobroníně v roce 1931 bylo na škole povoleno československé náboženství.

Ve školním roce 1926 byly od května spojeny dvě třídy, protože škola dostala povolení k otevření dílčího kurzu kreslení.

5.1.6 Tělovýchova

Vznik tělovýchovných jednot s sebou přinesl mezi dětmi zájem o tělovýchovu, což také mohlo pozitivně ovlivnit zdravotní stav žáků. Každé dítě bylo organizováno buď v Sokolu, nebo v Dělnické tělovýchovné jednotě. V roce 1926 se pořádal 8. všesokolský slet. „*Celý svět přijel se podívat na překrásné Čechy.*“ (Kronika 1892–1953, nestr.) Během let opadl zájem o organizovanost v tělovýchovných jednotách i v Červeném kříži, kde děti přestávaly platit příspěvky. V roce 1938 už organizovaně cvičila pouze jedna třetina z původního počtu školních dětí.

5.1.7 Snaha o zlepšení podmínek ve škole

Na konci předminulého století i na začátku století minulého bylo zcela běžné, že školní inspektor navštívil školu i třikrát během školního roku. V kronice je vždy podepsán po sepsání událostí příslušného školního roku.

K lepší docházce a menší nemocnosti mohlo přispět i lepší prostředí ve škole. Obec do školy po jejím otevření nechtěla investovat, a proto zvelebování prostředí třídy a školy šlo velice pomalu a většinou svépomocí, i když hodně finančních darů dostala škola od Matice české a Jednoty pošumavské.

Ve školním roce 1893/94 začalo do školy chodit 90 dětí, a proto bylo nutné rozšířit školu z jednotřídní na dvoutrídní. Budova školy však byla malinká a další místnost se tam už nevešla. Proto se mateční výbor rozhodl pronajmout za 95 zlatých místnost v domku za školní zahradou. Ústřední rada Matice školské však musela žádat o svolení c. k. Školní radu v Německém Brodě. Rada vyslala školního inspektora (v onom školním roce byl na inspekci 3x), který musel celou situaci zhodnotit a novou třídu schválit. Ten ovšem naznal, že v místnosti je málo světla, a proto se muselo bourat. Teprve potom byla místnost schválena jako třída pro 50 dívek.

V témže roce byly na zahradě přerostlé krsky, které se neujaly, a učitel, aby zachoval zahradu hezkou a užitečnou, ji nakonec osázel za svoje peníze.

Za peníze, které škola dostala od císaře, pořídila koncem roku především nové zařízení v tělocvičně. Děti však zařízení bezprostředně po dokončení neužily, protože u nich právě v té době probíhala epidemie spalniček.

O českou školu byl zájem i z okolních obcí. Občané blízké Stříteže napsali žádost o přijetí 10 dětí z jejich obce, a tak od září tyto děti nastoupily do zdejší školy, která byla vzdálená zhruba 3,5 km. Škola nerozšířila jen svoji působnost, ale byla rozšířena i o postupnou třídu. Budova potřebovala upravit a škola investovala do vnějšího vybavení 1800 korun. Zejména toalety již nevyhovovaly tehdejším hygienickým předpisům.

Dětí ve škole přibývalo, a tak musela být provedena přístavba. Byla téměř dokončená a 6. února 1906 také posvěcená farářem. Děti do ní však mohly přijít až k zápisu, a to až od 5. srpna, a využily ji až s novým školním rokem.

V době přístavby se budovala a rozšiřovala i školní zahrada. Na této zahradě byl umístěn včelín, byly vysázeny nové stromy a byl zřízen i prostor pro cvičení žáků.

Otevření nové přístavby byla velká událost. K tomuto slavnostnímu aktu byl pozván pan Chlum z Jihlavy, velký propagátor Jana Amose Komenského, který měl přednášku o vývoji škol, a především o vývoji výchovy mládeže. Opíral se ve své přednášce o myšlenku, že do školy mají chodit všechny děti bez rozdílu pohlaví, rodu, majetku a vyznání. Na druhé straně škola vede ke vzdělání a mravnosti, a to vše v mateřském jazyku.

V roce 1926 přibýly do školy děti, a tím přibýlo i práce. Přesto si řídící učitel udělal čas na to, aby postavil sám anténu. Následně byl kolem budovy školy postaven plot, který bránil drůbeži vstupu na zahradu školy.

Střecha školy se opravovala několikrát, poprvé v roce 1921. V onom roce měly děti deštivé prázdniny. Pršelo a pršelo. Déšť zaplavil louky a ničil úrodu. Kromě úrody byla poničena i

střecha školy a musela se nechat opravit. Vydržela 11 let, až do roku 1932, kdy si vyžádala opět opravu. Při té příležitosti byly vybudovány i nové záchody.

5.1.8 Sociální pomoc

Ve škole potřebovaly děti vždy nějaké školní pomůcky. Charitativní spolky i soukromé osoby se o to postaraly a chudé děti dostaly ve škole to, co potřebovaly do vyučování, a pak ještě něco navíc. Na Vánoce dostal každý vánočku, ořechy a jablka a na Tři krále byl ve škole ozdoben stromek a děti dostaly různé dárky, a děti chudých rodičů dostaly i boty a oblečení. Kronika obsahuje množství záznamů tohoto typu a u každého školního roku je rozepsáno, kolik bylo rozdáno párů bot, prádla a jiných nezbytně nutných věcí. Děti pak připravovaly vánoční hry plné vánočních písní, jako projev vděčnosti, a po vzniku republiky i proto, aby vydělaly nějaké peníze, kterými přispěly jednou na výstavbu školky a podruhé třeba na školní vybavení. Např. v roce 1910 za utržené peníze z vánoční hry Jitřenka byl dotován polévkový ústav, který využívalo 20 přespolních dětí.

V počátečních letech otevření školy podporovaly chudé děti výhradně jednotlivé osoby. Postupem času tuto činnost zaujaly spolky. V Dobroníně to byla především Jednota pošumavská, která podporovala školní děti.

Sklárny hrály svoji roli nejen jako zaměstnavatelé, ale také jako sponzoři. Na Vánoce roku 1913 dostalo každé dítě 30,- Kč jako příspěvek na vánoční jídlo.

Nejen děti, ale i škola dostávala dary. V roce 1913 Školní rada darovala dětem zeměpisný a dějepisný obraz. Byla to jedna z prvních věcí, která byla základem inventáře školy.

Politická a ekonomická situace se prolínala do všech školních akcí i v následujících letech.

Zákon ze dne 12. 8. 1921 o drahotných přídavicích k důchodům podle zákona o pensijním pojištění nařídil vyplácet všem dětem ročně 300,- Kč výchovný příspěvek, pokud děti měly oba rodiče. Všechny děti dostávaly 25,- Kč měsíčně a chudé děti ještě 6 korun od České okresní péče. Všechny děti byly vedeny ke spořivosti. Ředitel jim rozdával letáčky Kampeličky a upozornil je na důležitost spoření.

Od roku 1925 dostávaly nejchudší děti v Dobroníně ve škole svačiny, a to po dobu šesti týdnů. Byly to opravdu nejchudší ze všech těch nemajetných, kteří navštěvovali školu, první rok jich bylo jen pět. Na svačinách pro děti se podílel i neznámý dárcce, který poslal chudým dětem 200,- Kč.

Od roku 1935 již děti nedostávaly zdarma učebnice, ale musely každý zaplatit 5,- Kč na školní pomůcky, vyjma žáků první třídy, které podporovala Česká obecná péče o mládež. Nikdo

z řad občanů nepodporoval chudé děti, školu financoval stát, a o sociální potřeby se starala organizace Obecná péče o mládež.

Zvrat ve vybavenosti žáků přinesl rok 1936. Žáci nastoupili do nových tříd. Byly otevřeny dvě třídy po dvou odděleních. Žákům se začaly půjčovat učebnice, což byla změna oproti předešlým letům, a dostávali také učební pomůcky. Třídní učitelé nabádali k velké šetrnosti ohledně knih, pomůcek i zařízení školy.

Například na loutkovém představení pořádaném v dubnu 1938 škola vydělala 880,- Kč, za které nakoupila pro děti vánoční koledy a oblečení pro potřebné. Takové divadelní představení stálo diváky 5–35 haléřů. A děti za ty peníze měly kromě oblečení i několik měsíců ve škole mléko a svačinu. Jindy si za svůj výdělek pořídily školní potřeby.

5.1.9 Odras politické situace ve škole

Podmínky pro školní docházku přímo či nepřímo ovlivňovala politická a národnostní situace.

14. 12. 1895 byla prošetřena žádost rodičů o zřízení veřejné školy, kde by se vyučovalo česky. Tato žádost byla prošetřena c. k. zemskou školní radou a 14. 4. 1896 byla schválena jedna třída, kde se vyučovalo česky v Německém Šicndorfu. Nevedlo se jí však dobře, němečtí občané s tímto rozhodnutím nesouhlasili, a škola nedostávala žádné peníze od obce. C. k. školní rada se 22. 10. 1897 na své schůzi rozhodla, že pošle na potřebné pomůcky 20 zlatých. A i nadále bude veřejnou školu financovat. Správní soud 2. 3. 1898 rozhodl tuto školu zrušit. Všichni očekávali, že bude celá škola zavřená. Ale v onom školním roce rozhodnutí nedošlo, a tak škola fungovala celý rok. Ba naopak c. k. Školní rada rozhodla, že v této škole se bude vyučovat 3 hodiny týdně ženským ručním pracím a němčině od 1. 1. 1899. O několik měsíců později však své rozhodnutí odvolala vzhledem k možnosti uzavření školy. O pár dní později byla z nařízení c. k. okresní školní rady škola zrušena. Učitel Košek byl s okamžitou platností propuštěn 20. 1. 1899. Rodiče se bouřili a ředitel kanceláře Ústřední matice školské podal odvolání na „*vyšoké c. k. Ministerstvo osvěty a vyučování*“ (Kronika 1892–1953, nestr.). Odvolání pomohlo, a škola se nezavřela. Děti nemusely do německé školy. Obavy z rozhodnutí o zavření školy vedly k žádosti o dovolení otevřít školu soukromou, a to v Německém Šicndorfu. Starší děti chodily do školy německé, aby se naučily německy, a v české škole bylo málo dětí. Psala se tedy další žádost, a to o povolení otevřít předmět němčinu.

Spolek Ústřední Matice školské v Praze propůjčil škole bezplatně budovu, která tehdy měla popisné číslo 3 v Německém Šicndorfu. Škola byla vybavena všemi potřebnými pomůckami.

Po několika měsících dopisování a stížností rodičů bylo rozhodnuto, že škola bude definitivně uzavřena 30. 6. 1899.

1. 7. 1899 vydala Ústřední Matice školská v Praze další rozhodnutí. Tentokrát se týkalo zřízení soukromé školy s češtinou jako vyučovacím jazykem. Měla to být náhrada za zavřenou českou školu v Německém Šindorfu. Ve zprávě bylo uvedeno: *“Učební osnova bude úplně stejná jako na obecných školách veřejných, a pokud se týče r. 1899, bude se úplně přimykati k vyučování na zrušené škole veřejné, tak že po stránce didakticko – pedagogické dítka české v Něm. Šindorfě nižádné újmy neutrpí”* (Kronika 1892–1953, nestr.). Zápis do školy byl v ten den, kdy Matice školská vydala rozhodnutí, a bylo zapsáno všech 47 dětí.

28. 7. 1914 začala 1. světová válka. Kronikář zapsal, jak děti prožívaly válku, píše o tom, že pokud slyšely projev správce školy, jak máme statečné vojáky, kteří bojují za milovaného mocnáře, očička jim jen svítila radostí. Do úřední knihy, kterou kronika byla, se nedostaly zprávy o odvrácené tváři války. S předchozím zápisem tak kontrastuje, že když v roce 1918 válka skončila, byl ve škole 30. říjen velmi významný den. Ve městech lidé strhávali orly a objevovaly se všude nápisy oslavující nově vzniklou Československou republiku. Toho dne se oslavovalo i ve škole v Dobroníně. Správce školy vysvětlil dětem význam slova republika. Poté všichni provolávali slávu tatíčkovi Masarykovi a dostali letáky s jeho životopisem.

Následující roky se kronika stále věnuje politické situaci a navrátilým se vojákům, kteří donesli do školy různé dary, a to sbírku lastur, suchou travu a chaluhy a některé živočichy.

Hmotná pomoc dětem se nekonala, a právě v té době, kdy spousta rodin byla bez otců, kteří se nevrátili z války a kdy jejich rodiny strádaly, to bylo třeba.

V letech 1921/22 navštívil školu poslední potomek Jana Amose Komenského, který žil v Praze. Pro školu to byla velká pocta. Co však školu trápilo, byla politická situace v zemi – mobilizace armády. Řídící učitel a kronikář o tom napsal toto: *„Bylo mnoho různých národů v mobilizaci. Protivením, že jich tolik bylo přece, se však každý přesvědčil, že to byl jediný správný krok udržení celistvosti republiky a protlačení hnusné myšlenky bolševismu. Škoda jen, že s propagátory komunismu v naší republice se nemluví tváří v tvář, snad až trochu uklidní se mysle, pak vzpomínati budou naši komunisté na svůj omyl s trpkým úsměvem, neboť ideální komunismus jest za nynějších poměrů neuskutečnitelný. Myšlenka společného majetku – musí být více spjata s myšlenkou společné práce. Jeť lidstvo prosáklo příliš myšlenkou mamonu“* (Kronika 1892–1953, nestr.).

Politická situace se prolínala do všech školních akcí, všechna školní činnost byla protknutá politikou i v následujících školních letech, zejména v Dobroníně nevraživost mezi Čechy a Němci.

Děti při oslavách 28. října skládaly slavnostní přísahu věrnosti republice. Při předání propouštěcího vysvědčení dostaly spolu s vysvědčením také vytištěnou Ústavu Československé republiky.

14. prosinec 1935 vnesl nejen mezi obyvatele Dobronína, ale i celého národa, nejistotu tím, že odstoupil Masaryk ve věku 86 let a do funkce presidenta nastoupil Eduard Beneš.

Posléze byl vydán výnos Ministerstva školství a národní osvěty, týkající se výchovy žactva k brannosti, zprávy o prospěchu a chování žactva národních škol, zakupování předmětů, propouštěcího vysvědčení, kolkových poplatků atd.

Do Dobronína se neustále stěhovali další budoucí usedlíci. Sklárny poskytovaly záruku výdělku, škola se rozšiřovala, dětí přibýlo. V roce 1938 proběhla mezi skláři však děsivá zpráva o tom, že sklárny mají být uzavřeny a celá výroba bude přestěhovaná do Poděbrad. Přes všechny starosti uspořádala škola oslavu závěru školního roku tak, jak bylo zvykem.

5.1.10 Oslavy a svátky

Až do vzniku republiky v roce 1918 ke každoročním oslavám patřily narozeniny mocnáře. Slavily se různě, ale jedno měly vždy společné – dětem se vštěpovalo do paměti, jak moc se mají dobře v monarchii.

Školní rok 1899 byl obzvlášť slavnostně zakončen. Samozřejmě to byl zase výlet se spoustou her a výher, děti dostaly pohoštění, párky a pečivo, rozdávala se káva a pivo. V zástupu se zpěvem odešly na dvůr školní budovy, kde jim bylo připomenuto, že „*Jeho císař a Král. Apoštol. Veličenstvo nejmilostivějšího císaře a Krále Františka Josefa I., nejmilovanějšího zakladatele novodobého školství*“ (Kronika 1892–1953, nestr.) oslaví 18. srpna sedmdesáté narozeniny. Děti mu provolávaly slávu. František Josef následující školní rok věnoval škole peněžitý dar.

Oslavy mocnáře se konaly za každých podmínek. V roce 1913 řádil černý kašel, a přesto škola uspořádala připomenutí narozenin a zasadila na jeho počest lípu, a to proto, že jim věnoval svůj portrét.

Jak jsem již uvedla výše, první světovou válku, i když daleko od válečné zóny, škola intenzivně prožívala. Po každém významném vítězství se mládež účastnila mše a škola uspořádala slavnost, byť v tichosti.

Po rozpadu Rakouska-Uherska se podobně konaly oslavy narození presidenta T. G. Masaryka.

Politická situace se prolínala všemi školními akcemi. Ve Šlapanově, kde se žáci školy účastnili letní slavnosti a kde žilo mnoho Němců, byl pokálen a zničen nápis školy, tak jak se to stalo v minulosti několikrát. Ten den to prý však nikomu nevadilo, jak píše kronikář, a žáci si užili hraní amerických her.

Samozřejmě, že kromě narozenin panovníka, presidentů a Vánoc si škola připomínala malými i většími oslavami události i osobnosti českých dějin. Děti si připomněly popravu 27 českých pánů na Staroměstském náměstí, ale také osobnost Jana Husa, Jana Amose Komenského, Boženy Němcové nebo Aloise Jiráska. Později se slavil 28. říjen.

5.1.11 První Den otevřených dveří

V roce 1912 proběhl první den otevřených dveří s účastí, kterou by mohla závidět každá dnešní škola. Do školy nastoupil nový učitel a jeho žena převzala místo učitelky ručních prací. Na závěr školního roku byly ve škole dva dny vystavené práce dětí. Rodiče i ostatní obyvatelé Dobronína a okolních obcí se šli podívat na výrobky dětí. Paní učitelka přivedla i svoji kamarádku, manželku ústředního ředitele skláren, kterou doprovázela také manželka ředitele skláren v Dobroníně se všemi, kteří měli ve sklárnách i okolí nějaké vyšší postavení.

Tato událost započala tradici a opakovala se i v následujících letech, ale i během roku se žáci mohli pochlubit svou tvorbou, byly to výrobky chlapeckých nebo dívčích prací. Výstavu doprovázela kulturní činnost nebo divadelní představení.

5.1.12 Výlety

Všechny výlety byly vedeny tak, aby prohloubily v dětech vlastenectví. Za tímto účelem se pořádaly každoroční návštěvy Prahy, kde se děti seznamovaly s jejími památkami dokládajícími dějiny země. O pobyt dětí v Praze se starali členové Jednoty pošumavské, která zvala všechny žáky školy na svoje oslavy koncem května, „*kdy slunce svítilo tolik, že doprovázející učitelé museli žáky hlídat velice bedlivě, aby nepili ze všech míst, kde byla voda*“ (Kronika 1892–1953, nestr.). Členové Jednoty pošumavské byli nesmírně obětaví a hned po příjezdu dětí na nádraží si je rozebrali do svých domovů, aby se o ně několik dnů starali. „*Nemohu zapomenouti pláče jednoho, na kterého se nedostalo hosta. Nevěděl jsem, že je to dělník, kterýž už léta byl bez práce a jeho žena byla posluhovačka.*“ (Kronika 1892–1953, nestr.) Děti byly nesmírně šťastné a vděčné za svůj pobyt v Praze, každý z nich dostal v hostitelské rodině na cestu dárek.

Další výlety se konaly do blízkého okolí. Žáci si nemohli stěžovat, že válka otupila city u jejich učitelů. V roce 1926 učitelé pořádali pro děti besídky, dětský den i výlet na Pernštejn. Bedřich Rydlo během jednoho roku postavil pro děti loutkové divadlo s kulisami i nábytkem. Škola razila heslo: „*Pomoz, kde můžeš.*“

Přes všechny těžkosti, které školu v té době provázely, jely děti na výlet do Kutné Hory. Všech 50 žáků doprovázela pouze jedna učitelka.

6 Obecná škola 2.

V další kapitole se opět zaměřuji na okolnosti, které ovlivňovaly průběh výuky, docházku a absence žáků do konkrétní školy. Kapitola je výsledkem tematického třídění materiálu ze školní kroniky, kterou vedli kronikáři Karel Pravda, Františka Nedvědová.

6.1 Období do 2. světové války

6.1.1 Vznik školy

„Když dřevěná škola hrozila sesutím, vystavěli dobronínští a šicndorfští v roce 1851 nynější školu. Když v roce 1882 stoupl počet dětí na 220, přistavěla obec jednu třídu, nynější českou školu.“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

Obec tedy měla budovu, kde se mohly děti scházet. Co bránilo jejímu otevření?

„Po třistaletém úpění ve spárech germánské šelmy, orla rakouského vzešel pro český národ nový světlý den – den 28. října 1918. Ta utýraná česká duše stala se opět svobodnou svou. Okovy Vídně byly zpřetrhány. Tak 3. dubna 1919 usnází se revoluční Národní shromáždění o zákoně, dle kterého možno otevřít školu i pro menší počet žactva než čtyřicet. Zákon tento je nejdůležitějším milníkem v českém školství. Jím vrací se tisíce českých dětí svému národu napravující křivda staletí na českých dětech vídeňskou vládou páchaná a české dítě se vrací do české školy. Do té doby navštěvovaly jen děti z č. 54 a 55 českou školu Ústřední matice školské v Něm. Šic. Ostatní chodili do německé školy v Dobroníně.“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

Na základě tohoto zákona byla zřízena i Jednotřídní škola v Dobroníně. Jakmile byla škola Zemskou školní radou v Praze výnosem z 29. 8. 1919, čísla 78.984 povolena, byly zabráný okresní politickou správou v Německém Brodě místnosti pro školu v budově německé školy v Dobroníně.

Další výnos, který vydala Zemská školní rada v Praze dne 25. 5. 1920, č. 5.144, se týkal zabránění celé části budovy směrem k silnici. Samozřejmě, že němečtí občané podali protest, ale nebylo jim vyhověno. A tak ničili zahradu, trhali plot okolo školy a ničili nápis „Škola“. Vyučování teoreticky mohlo začít. Škola byla povolena, místnosti byly zajištěny, ale chyběl učitel.

6.1.2 Začátek školního vyučování

Řídící učitel Bedřich Rydlo z Německého Šicndorfu věřil, že učitel nastoupí, a proto provedl zápis do školy. Bylo zapsáno 26 dětí.

Učitel Karel Pravda nastoupil 10. září 1919 a vyučování mohlo začít. Začalo však až 22. září po vyčištění a upravení třídy, kde byl veliký nepořádek, staré nepotřebné lavice, malinká tabule. Staré lavice byly vyhozeny, škola dostala lavice nové a proběhl důkladný úklid. Dokonce se uskutečnilo i slavnostní zahájení školního roku. Do české školy přestoupily i děti, které sice byly české národnosti, přesto ovládaly mateřský jazyk jen málo a nerozuměly vůbec, nebo jen částečně, slavnostnímu projevu učitele, který vysvětloval důležitost vlastenectví a všeho českého. Podle kronikáře nerozuměly nejen kvůli neznalosti jazyka, ale především proto, že jejich rodina neměla potřebu vlastenectví, a tak to pro ně bylo něco nového, neznámého. „*Jejich oči jim těkaly údivem.*“ (Kronika 1919–1953, nestr.) Učitel celý rok s láskou učil děti a všichni žáci na konci školního roku uměli číst i psát česky.

6.1.3 Vyučované předměty

Do škol byly zavedeny nové předměty, a to občanská nauka a výchova a chlapecké ruční práce. Pro předmět ruční práce chlapecké byly pořádány kurzy pro učitele. Z Dobronína se tohoto kurzu účastnil řídící učitel Bedřich Pravda.

Vysvědčení se vydávalo čtvrtletně – v listopadu, lednu, dubnu a červnu (rok 1924/25).

6.1.4 Zdravotní stav dětí

Během prvního školního roku žáci podstoupili zdravotní prohlídku na náklady Okresní péče o mládež v Německém Šicndorfu a byli očkováni proti neštovicím. Děti sklářských dělníků měly v sobě většinou zárodky tuberkulózy. Také děti trápil svrab. Tyto prohlídky se konaly pravidelně i v dalších letech.

Rok 1930 byl poznamenán nízkou docházkou do školy. Začalo to v září, kdy šest dětí bylo v izolaci kvůli spále. Po čtyřech měsících se spála znovu rozšířila.

Ovšem ke zlepšení zdravotního stavu žáků přispíval jejich zájem o tělovýchovu. V různých tělovýchovných spolecích bylo zapsáno 12 dětí a v následujícím roce 1934 jich bylo 14.

Preventivní prohlídky byly prováděny každoročně. I očkování probíhalo v pravidelných intervalech. V roce 1932 byly děti naočkovány proti záškrtu, majetnější děti zaplatily za očkování 205 Kč a chudým přispěla obec 400 korun.

6.1.5 Materiální zlepšení podmínek pro výuku

Obec si vzala školu za svou a začala k ní přistupovat jako ke svému vlastnictví. Vyměnila 7 oken, hlavní dřevěné schody nahradily schody kamenné, v chodbě byl nalit nový beton. Tím zahájila obec novou éru soužití školy a obce. Po třech letech od podání žádosti byl kolem školy

a školní zahrady postaven plot. Zahrada byla rozdělena na dvě části, aby mohly děti začít pěstovat jak zeleninu, tak květiny.

Školní rok 1926 přinesl další modernizaci školy – nový štít, světla na chodbu i do třídy, a to následně po elektrifikaci obce. Na jaře postihlo Dobronín velké krupobití. Kroupy rozbily pět školních oken, jedna kroupa vážila až 230 g a měřila 9 cm.

Děti chodily do školy často blátivou cestou, možná proto, že budova školy stála v místech, kde býval močál. V roce 1933 byly chodničky ke škole a k záchodům vydlážděny.

6.1.6 Čtenáři

Součástí snah o vybavení školy bylo také zřízení knihovny. Byla založena menšinová knihovna s podporou Ministerstva školství a osvěty. I přes veškerou podporu v ní bylo málo knih, a návštěvnost tím pádem byla malá. Až v druhém roce existence se díky spolkům i soukromým osobám knihovna rozšířila a bylo v ní 237 svazků. Učitelská knihovna měla 23 knih.

Od roku 1933 měly děti předplacený časopis Mladý svět, který jim předplatilo Ministerstvo školství.

V Německém Brodě se konala Okresní konference učitelská. Kronikář pro tuto příležitost udělal statistiku, která se týkala malých čtenářů, kteří si půjčovali knihy ve školní knihovně. 27 žáků si vypůjčilo celkem 827 knih. To znamená, že každý žák si půjčil třicet knih.

6.1.7 Sociální podpora chudých

Od počátku vzniku školy chodilo 12 dětí zdarma na šálek polévky, kterou pro ně přichystal dobrovolný spolek Americká mise.

Nový rok 1929 začal krutými mrazy, a z toho důvodu se ve škole od 18. února do 1. března 1929 nevyučovalo. V tom roce okresní péče darovala dětem peníze na „500 porcí polévky, 260 hrnečků kaka a 630 ks pečiva“ (Kronika 1919–1953, nestr.). Jídlo pro děti připravovala manželka učitele Pravdy s paní Martinů, buď ve svém bytě, nebo v bytě učitele Nováka.

V roce 1930 se změnil sortiment pomoci pro strádající děti. Na místo polévky dostávaly každý pátek uzeninu.

Sponzorem školy byla také Jednota pošumavská. O Vánocích mohli díky tomu chudí žáci do školy konečně v botách, které jim darovala. Družstevní podnik daroval peníze na pomůcky a jiní věnovali zase peníze na výlet. Jednota Pošumavská od roku 1930 platila za všechny děti také úrazové pojištění.

6.1.8 Nepřátelé školy

Česká škola v Dobroníně měla spoustu nepřátel, a to nejen ve vsi. V tisku se objevovaly zprávy, že škola nemá děti a další rok určitě zanikne. Nestalo se tak. V následujícím školním roce přišlo k zápisu 35 dětí a přímo do školy v Dobroníně jich chodilo 33, protože dva žáci navštěvovali školu v Polné. Žáci byli rozděleni do 4 oddělení. Všechny děti dostaly první den školní potřeby, včetně knih a sešitů. Během školního roku se přistěhovalo do obvodu školy dalších 18 dětí, jejich rodiče však podali žádost, aby děti stále směly navštěvovat školu v Německém Šicndorfu. Ohledně této žádosti se sjela do obce komise a zjišťovala pro a proti. Celá záležitost se začala řešit v prosinci, kdy se děti přistěhovaly, ale ještě v březnu nebyla celá záležitost vyřešena. Do školy chodilo 51 dětí. Německý tisk na českou školu stále útočil a bojoval proti ní, a tato záležitost mu nahrávala v jeho nepřátelské činnosti.

V roce 1922 se však české škole začalo dařit o mnoho lépe než v létech minulých. „*Pomalu zdolávány nedostatky nashromážděné následkem návštěvy dětí ve škole německé.*“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

„*Kdykoliv jsme vítězili, vítězili jsme silou ducha.*“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

Po pěti letech působení zdejší školy ustalo brojení proti škole, nepřátelé české školy se smířili s tím, že škola funguje a má dostatečný počet dětí. V roce 1923 přišlo k zápisu 46 dětí.

6.1.9 Akce, svátky, oslavy

Před Vánocemi škola pořádala společný lampionový průvod a potom besídku, na které děti hrály pro rodiče hru Krakonošova medicína.

Řídící učitel Bedřich Pravda vyrobil dětem kulisy pro loutkové divadlo. Děti nacvičovaly a hrály pro veřejnost loutková představení. Výtěžek z představení přilepšil dětem, většinou na vánoční besídku a nadílku.

Další, velice pozoruhodná oslava, byla oslava narozenin T. G. Masaryka. Ukázala, jaká soudržnost a vlastenectví ovládaly předválečné roky. Kronikář ji popisuje takto:

„*Velmi pěkná oslava pořádána byla 7. března 1935, v den narozenin našeho pana presidenta T. G. Masaryka. Žactvo obecné a mateřské školy mělo oslavu v obecné škole.*“ (Kronika 1919–1953, nestr.) Večer v 7 hodin se sešli všichni dobronínští obyvatelé v lampionovém průvodu. Spojily se obě národnosti, česká i německá, a v čele průvodu nesli vlajku obce. Pamětníci nepamatovali tak velký průvod jako toho večera. Po ukončení průvodu se lidé sešli v místním hostinci, ale všichni se tam nevešli. V hostinci si vyslechli projevy. První proslov zazněl v češtině a druhý si připravil správce školy pan Grümshandl. České i německé

děti se střídaly v recitování básní. Celá oslava skončila hymnou v češtině i němčině. Zastupitelstvo s ohledem na tuto událost věnovalo škole 500 korun na učebnice.

O dva roky později žactvo sledovalo zdravotní stav a nemoc presidenta osvoboditele a radovalo se z každého jeho zlepšení. T. G. Masaryk zemřel 14. září 1937 v Lánech. Ráno v šest hodin byly vyvěšeny smuteční prapory na půl žerdi a občané se shromažďovali v hloučcích. Děti si ve škole udělaly výstavu knih a obrázků T. G. Masaryka. V deset hodin zazněly tovární sirény jako výraz smutku. Poté žáci odešli ze školy domů.

6.1.10 Spoření

Děti byly vedeny ke spořivosti. Ve škole probíhala společná spoření. V jednom roce po první světové válce děti uspořily až 118,- Kč. Po druhé světové válce měly děti stanovený plán, kolik musí naspořit peněz, a tak děti uspořily více než 18 000 korun a byly odměněny za svoje výsledky diplomem.

6.1.11 Výlety

Jeden z prvních výletů, kam se žáci školy vypravili objevovat historii a zvláštnosti naší země, byl do Kutné Hory a Sedlce. Děti měly svého průvodce od místního obecního úřadu. Jednota pošumavská poskytla pro chudé děti na výlet 200,- Kč, aby si mohly zaplatit cestu. Za zbylé peníze se všem dětem nakoupily třešně.

Školní děti chodily často na krátké výlety do přírody.

Pro zvednutí morálky a upevňování vlastenectví jeli žáci na výlet do Prahy. Po celou dobu jejich pobytu v Praze se o ně postarali členové Jednoty pošumavské. *„Když 24. června 1923 odpoledne nastalo na nádraží v Libni loučení dětí s Prahou se svými příznivci, neubráníl se nikdo slzám. Plakaly děti, ubytovatelé, plakal každý, kdo byl přítomen. Byl to pláč radosti i žalosti. Přátelství z tak velkého přátelství dokázaného skutky a žalosti, že ten pobyt plný krásných dojmů již minul. Zůstaly jen vzpomínky, vzpomínky tak krásné, že se na ně v životě nezapomene nikdy.“* (Kronika 1919–1953, nestr.)

Tento školní rok jely děti, které si mohly zaplatit cestu. Následující školní rok Jednota pošumavská zaplatila cestu dětem, jejichž rodiče neměli peníze. Program v Praze byl stejný, jako měly děti minulý rok. Jen s tím rozdílem, že každé dítě si domů odváželo balíček plný potřebných věcí pro sebe i pro svoje sourozence, a také sladkosti.

6.1.12 Změna zřizovatele

Škola byla převedena 1. ledna 1921 pod Ministerstvo školství a národní osvěty v Praze, a to nad ní převzalo dozor a poskytovalo jí veškeré náklady na její činnost. Na základě této změny musel být ve škole zvolen školní výbor z řad rodičů. 16. 1. 1921 se jich ve škole sešlo 12 a proběhly volby. Jednatelům se stal správce školy Pravda.

Změna nastala 1. února 1938, kdy byla sloučena škola obecná, měšťanská a mateřská pod jednu správu a obecná škola byla přestěhována do německé školy, kde měla vyhrazenou jednu třídu. O třináct měsíců později, 15. března 1939, byla česká státní obecná škola zabrána a celý inventář odevzdán Antonínu Grümehandlovi.

Teprve výnosem okresního úřadu v Německém Brodě bylo 12. 4. 1945 opět povoleno vyučování. „*V roce 1945 byla německá škola zrušena a zahájeno české vyučování. Zdejší škola byla expoziturou obecné školy v Německém Šicndorfu. Zakladatel této školní kroniky řídící učitel Karel Pravda byl za okupace umučen.*“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

6.2 Období po druhé světové válce

Škola měnila svůj směr pod vlivem politického směru. Heslo školy dle K. Gottwalda znělo: „*Dále a směleji vpřed k socialismu a socialistické škole!*“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

Další heslo padesátých let vyhlásil tehdejší ministr školství Vojtěch Pavlásek: „*Za socialistickou školu a socialistickou výchovu!*“. Slova v heslech se měnila, ale krédo zůstávalo stejné. V té době byla zavedena nová učebnice pro žáky, a to První čítanka. Mnohé učebnice byly doplněny, aby vyhovovaly osnovám, nebo spíše politickému směru. Branný dvouhodinový pochod byl povinný pro 3. – 5. ročník. Náboženství zůstalo jako nepovinný předmět.

Jak bylo uvedeno dříve, česká škola byla zavřena a výnosem Krajského národního výboru v Jihlavě ze dne 5. března 1949, číslo 324/1- IV-1949, byla opět otevřena národní škola v Dobroníně s platností od 1. března 1949. Žactvo z Dobronína a Filipovských Chaloupek, které dosud docházelo do trojtřídní národní školy v Německém Šicndorfu, bylo přiřazeno do nově otevřené dvoutřídní školy v Dobroníně. Do školy bylo zapsáno 46 žáků.

Začátek školního roku se konal za pěkného počasí na hřišti a k dětem mluvili předsedkyně MNV, ředitel skláren, ředitelé všech škol a vedoucí pionýrů. Jejich společným tématem byla nová a jednotná škola. Na konci roku se žáci školy sešli, aby si vyslechli zhodnocení svých výsledků předsedou KSČ a MNV.

Při škole bylo ustanoveno rodičovské sdružení, které bylo v čilém kontaktu se školou.

V polovině března roku 1949 byla na škole zřízena žákovská samospráva, která upravila okolí školy, opravila školní dvorek, zavázela rybník a upravila hřiště, odstranila na školním dvorku plot, který odděloval bývalou německou část školy od části české.

„V neděli dne 1. května se sešlo občanstvo z Dobronína a Německého Šicndorfu a děti všech škol obou obcí před národní školou v Německém Šicndorfu, kde se pak všichni seřadili do slavnostního průvodu. Zvláštní skupinu tvořily alegorické vozy představující mír a pak řada ověncených vozů a traktorů. V útvaru pochodovala milice ze závodu Inwald. Průvod se dal za veselého vyhrávání hudby ze sklárny do pohybu. Děti i dospělí nesli různé standarty s nápisy 5LP a o boji za mír. Celý průvod se pak za Dobronínem zastavil a účastníci nasedli do vozů a odjeli pak do Polné, kde se konala vlastní oslava.“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

„4. května se shromáždilo občanstvo a žactvo v 20 hodin v sále kina Sokol v Něm. Šicndorfu, aby vzpomněli našeho osvobození RA od německé poroby.“ (Kronika 1919–1953, nestr.) Na závěr zhlédli přítomní film V horách duní.

Ku příležitosti IX. sjezdu KSČ paní učitelka vyzdobila třídu a školu zvenčí. Na oslavu sjezdu dostaly děti jako dárek zdarma promítnutí filmu Zelená knížka.

„Od 1. února 1951 vešel v platnost nový řád pro žactvo a nový zkušební řád. Byly zavedeny žákovské knížky, které značnou mírou pomáhají učitelům plnit výchovné a vyučovací povinnosti. S oběma řády byli rodiče seznámeni na schůzích SRPŠ a denním tiskem.“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

Další zásadní změnu pro školu přinesl nový školský zákon, jenž byl schválen Národním shromážděním 24. 4. 1953 a stanovil osmiletou školní docházku a sloučení středních škol se školami národními pod jednu správu. Poslední text v kronice končí větou:

„V důsledku nového školského zákona bude od 1. 9. 1953 naše škola sloučena se střední školou pod jednou správou s názvem osmiletá střední škola.“ (Kronika 1919–1953, nestr.)

6.2.1 Zdravotní péče

Preventivní prohlídky byly prováděny každoročně již před válkou, nyní k nim přibýly pravidelné prohlídky zubaře, který přijížděl do Dobronína. Na rentgen plic děti jezdily do Havlíčkova Brodu. První očkování proti TBC kronikář zaznamenal v roce 1950. Na základě tohoto očkování bylo posláno 12 dětí do ozdravovny. Existovaly ještě prázdninové ozdravovny, které byly v činnosti o prázdninách, a tam se děti posílaly pravidelně, i když ne v tak velkém počtu jako do ozdravoven celoročních.

V roce 1952 začalo očkování proti neštovicím. Lékař z Havlíčkova Brodu v rámci prevence udělal přednášku o nakažlivých nemocech a postupem času ho následovali i jiní lékaři se svými přednáškami pro děti i jejich rodiče.

6.2.2 Sběr tříděného odpadu a léčivých rostlin

Děti byly učeny tomu, aby pomáhaly socialistickému hospodářství tím, že se účastnily sběrů. O všem se vedly záznamy, z nichž víme, že v poválečném roce sebraly 410,5 kg papíru, 141 kg hadrů a 551,5 kg surovin. Pro podnik Pribina žáci sbírali trnky, šípky a jeřabiny, a také nasbírali 234 kg makovic. V padesátých letech se jejich aktivita ještě zvýšila. V roce 1951 nasbírali 861 kg papíru a 24 kg léčivých rostlin. Také stouplо množství ostatních surovin, na které se žáci zaměřili.

6.2.3 Akce pro děti

První poválečný výlet byl na hrad Pernštejn, ale následující rok už jely děti opět do Prahy, což byla výjimka. První třída jezdila jinam než druhá třída. Mladší děti jely například na Vranov a starší děti jely poznávat České Švýcarsko, nebo starší děti jely do Kutné Hory a mladší na Českomoravskou vysočinu. První rok po skončení války proběhl týden dětské radosti, který připravila ředitelka. Děti tento týden hrály představení, které bylo hojně navštěvováno lidmi z okolních vesnic. Tradice vánočních besídek s koledami přetrvala, ale o dárcích pro děti není v kronice zmínka. Také svačiny děti dostávaly. Každé dítě dostalo mléko a rohlík.

Rok 1950–1951 byl první, kdy byla pořádána soutěž pod názvem *Podzim na Vysočině*. Z celkového počtu 48 žáků se soutěže zúčastnili 3 žáci z první a druhé třídy.

Vyjmenuji několik akcí, které vybraní žáci školy museli absolvovat v roce 1952–1953:

V září ve vlastivědě proběhla oslava osvobození Bulharska.

1. října na veřejné oslavě Mezinárodního boje za mír a osvobození – žáci přednášeli básně

6. října proběhla oslava 5. výročí boje o Duklu (žáci měli připravené pásmo a zhlédli film), následující roky byl 6. říjen slaven jako Den armády

28. říjen školní pásmo na počest vzniku republiky

30 let sovětské kinematografie (promítání filmů Příběh opravdového člověka a Nasredinovy taškařiny)

4. listopadu – beseda o sovětské ženě

7. listopadu proběhly veřejné oslavy Velké říjnové socialistické revoluce v Dělnickém domě; oslav se účastnili žáci všech škol

23. listopadu žáci připravili oslavu narozenin Klementa Gottwalda. v Dělnickém domě uspořádala ředitelka školy besedu o Stalinovi, během níž měli žáci svůj program

21. prosince 1953 byly zahájeny oslavy 75. narozenin generalissima Stalina – žáci i občané Dobronína podepisovali zdravice, každá škola v obci měla připravený program. Všichni společně zhlédli film Bitva o Leningrad.

21. ledna sklídl velký úspěch program žáků na veřejné vzpomínce úmrtí Lenina

7. března vyslechli žáci z rozhlasu projev ministra školství Zdeňka Nejedlého o významu T. G. Masaryka pro českou školu

8. března vystoupili s kulturním pásmem na besídce na oslavě MDŽ. Cílem pásma bylo utužit mír

5. března 1953 se konala tryzna s dvouminutovým tichem a průvod k uctění Stalina

14. března 1953 vysílání z pohřbu K. Gottwalda

22. dubna vzpomínka narození Lenina. V červnu se na poli objevila mandelinka bramborová a byla vyhlášena „sběračka“. Děti byly vyslány na sběr.

9. května proběhla oslava osvobození Rudou armádou

3. června na zahájení slavnostní schůze MNV připravily děti program Den dětské radosti spojený se sportovním dnem

5. června mírová beseda s dětmi za pakt míru

Děti byly zahrnuty do operativního plánu za uspíšení socialismu. Zavazovaly se plnit mírové zakázky, které se týkaly šetření potravin. Probíhal zápis do Pionýrské organizace. Pionýrský slib složilo 12 dětí a pak přibýly další dvě děti, až byly v pionýru téměř všechny děti. Účastnily se mírových pochodů, kde provolávaly hesla a zpívaly proletářské písně. Měsíčně děti mohly i musely jít do kina. Téma bylo vždy stejné – budování komunismu. Rodiče dětí měli možnost každý měsíc navštívit školu během Dne otevřených dveří. Hned první měsíc toho využilo 8 rodičů. Ve škole probíhalo spoření.

7 Základní škola 1952–1967

(Kronikář – Jan Vacík)

V těchto letech nesla škola heslo: „*Za školu radostnou, bojovnou a vlasteneckou, za školu socialistickou.*“ (Kronika 1952–1967, str.1)

7.1.1 Organizace školního roku

Školní rok začínal prvním pracovním dnem v září a končil posledním pracovním dnem v červnu. Školní týden byl šestidenní. Klasifikace probíhala 4x do roka, vyjma roku 1962, kdy byla celorepublikově velká absence z důvodu chřipky. Tento rok odpadlo čtvrtletní hodnocení.

Žáci měli vánoční, pololetní, jarní a letní prázdniny.

Od roku 1952 bylo dopolední vyučování rozděleno na letní a zimní. Letní vyučování začínalo v 7:30 hod. a zimní, se svolením MNV, v 8:00 hodin. Na prvním stupni bylo jen dopolední vyučování a na druhém stupni žáci měli vyučování 2x za týden odpoledne. Rodiče museli podepsat souhlas s tímto vyučováním.

Existovaly samozřejmě výjimky. V roce 1955 to byla účast na spartakiádě a žáci dostali vysvědčení již 15. 6. V roce 1963 byly velké mrazy, venkovní teplota se udržela v lednu i únoru pod -20 °C a ve třídách byla teplota 1 °C. Nebylo uhlí a muselo se velmi šetřit vodou a elektrinou. Vláda 7. ledna nařídila z těchto důvodů „uhelné prázdniny“. V následujícím roce byla také z těchto důvodů zkrácena hodina na 40 minut. Začátek vyučování byl stanoven na 7:45 a žáci končili po 7. vyučovací hodině v 13:30. I v roce 1965 byly z důvodu nemocnosti prodloužené pololetní prázdniny, a to až do 8. 2. Odpadlo tedy odpolední vyučování, které běžně začínalo v 13:15 a vyučovalo se 3 hodiny, pak měli pionýři svoje schůzky. Odpoledne probíhala výuka branné výchovy, tělesné výchovy, domácích prací a doučování. V pozdějších letech, od roku 1964, přibyla odpolední výuka předmětů péče o dítě, zdravá výživa a pracovní vyučování.

Před začátkem vyučování probíhaly ranní rozcvičky venku, takzvané fitminutky, a to proto, aby žáci měli správné držení těla. V zimě a za škaredého počasí se fitminutky posunuly mezi třetí a čtvrtou vyučovací hodinu a cvičilo se ve třídě. Každý učitel předcvičoval ve své třídě.

Škola trpěla nedostatkem prostorů až do doby, než byla dostavěna nová budova. Vyřešili to tedy následujícím způsobem. „*Každá třída na I. stupni měla jeden den volno a žáci 4. třídy se v uvolněných třídách střídali. Tento systém museli mít i žáci na II. stupni, kteří měli třídy v budově č. p. 100.*“ (Kronika 1952–1967, str.242) 8. a 9. třída byla rozdělena na chlapce a děvčata z důvodu výuky péče o dítě, zdravé výživy a pracovního vyučování, tím se ušetřily dvě

třídy. Žáci si nepůjčovali jen třídy, ale stěhovali si s sebou i lavici, pokud dostali třídu, kde bylo méně lavic než žáků.

Těžké dopravní podmínky měly děti z Chaloupek a Cihelny, které musely jezdit vlakem brzy ráno. Škola jim vyšla vstříc dřívějším začátkem vyučování. Také z odpoledního vyučování by se dojíždějící děti dostávaly domů pozdě večer. V roce 1965 byl stanoven začátek vyučování na 7:45 a vyučovalo se 5 nebo 6 hodin. Jeden den volna stále musel zůstat. Problém se ještě více zhoršil, když v některém ročníku bylo hodně dětí a musely se rozdělit na dvě třídy.

A učitelé? Ti několikrát denně přecházeli se všemi pomůckami za každého počasí z budovy do budovy a žáci často zůstávali ve škole bez dozoru.

7.1.2 Brigádnická činnost

Aktivity, které děti zaměstnávaly nejen ve školních dnech, ale i v jejich volnu, byly povinné. Mnohdy to byla práce obtížná. V listopadu 1958: „*V rámci prací na školních pozemcích a v dílnách provádějí žáci ošetření slepic v drůbežárně JZD a čistící stroje JZD.*“ (Kronika 1919–1953, str. 86) Děti také dostaly výzvu k odevzdání 10 kg papíru. Za utržené peníze tehdy nakoupily semena do mičurinské zahrádky a časopisy nebo dostaly přímo dárky od sběrných surovin. Postupem času tato činnost již nebyla povinností, ale doporučením. Za vysázené stromky dostaly zaplacené dřevem, a bylo to opravdu zasloužená odměna. V odpoledních hodinách odpracovaly přes 300 hodin a vysadily i 846 stromků. Do roku 1960 byly velmi úspěšné ve školním spoření a vyhrávaly soutěže ve spoření. Po roce 1960 druhý stupeň přestal spořit, a i na prvním stupni to žáky nebavilo. Sebraným šrotem, který předaly ČSM, přispěly na Fond solidarity. Sbíraly mák, staré hadry a jablka, kterými podělily všechny okolní školy. Starší děti, ty třináctileté, jezdily na chmel. Odpracovaly zdarma spolu s učiteli jednu směnu na podporu zničeného hospodářství v Koreji. Kdo nemohl pracovat, odevzdal peníze, které nahradily jeho práci na dobrovolné směně.

Když se opravoval kulturní dům, chodily školní děti škrabat cihly.

Brambory se sbíraly i místo vyučování. Tři hodiny pracovaly, a pak dostaly svačinu a po dalších třech hodinách byl oběd v domovských obcích. Na poli pracovalo více dětí z okolních škol. Děti, které to měly daleko domů, jezdily vlakem, a pak je svážel autobus na pole, a večer obráceně.

7.1.3 Průběh školního roku

Začátky a ukončení školních roků vycházely z nastoleného politického režimu.

Na začátku školního roku, který probíhal na hřišti bývalé školy nebo v sále Lidového domu, měl nejprve projev ředitel školy, který sliboval dodržení všech závazků, které se očekávaly, a také dětem přál mnoho úspěchů. Přišli také zástupci ONV, výbor žen z ONV, zástupci ROH z místní továrny, z KSČ zástupce obce a místního podniku a tajemník z MNV, zástupci skláren, zástupce SRPŠ a tito všichni přednesli svůj projev. „*Pořad a srdečnost projevů měla pěkný ohlas u žáků i rodičů.*“ (Kronika 1952–1967, str. 289) Děti měly připraveny květiny pro řečníky, a některý rok i kulturní vložku. Do roku 1960 toto probíhalo i na závěr školního roku. Po zmiňovaném roce se se žáky v jejich třídách loučil třídní učitel, zástupce ředitele nebo ředitel. Loučení s vycházejícími žáky probíhalo ve vyzdobené učebně. 1. a 2. třída tvořily dvě hlídky čistoty. 3. - 8. třída měla 14 zdravotnických hlídek a 9. třída 3 zdravotnické hlídky.

Ve škole probíhala výuka náboženství, nezapisovalo se do třídní knihy a ani nebylo klasifikováno. Kronikář uváděl návštěvnost kolem 70 dětí.

Žáci během školního roku absolvovali exkurze do blízkých podniků v Havlíčkově Brodě.

7.1.4 Nemocnost a zdravotní péče

Do školy pravidelně dojížděla dětská lékařka a zubař s pojízdnou ordinací. Od roku 1960 došlo k výraznému pokroku – a to, že děti měly vyhrazený svůj den v zubní ordinaci, kdy mohly samy přijít a nechat se ošetřit.

Děti ve škole často sužovaly různé nemoci. V roce 1955 byla velice krutá zima, a děti z Chaloupek a Ždírci se nedostaly do školy, a v té době se ve škole rozšířily příušnice. Celou tuto zimu byly velké mrazy a děti zůstávaly doma. Tento rok byly prodlouženy vánoční i pololetní prázdniny.

V zimních měsících byla všeobecně velká nemocnost. Nejvíce dětí najednou chybělo v roce 1958, kdy téměř všechny postihla asijská chřipka. Infekční onemocnění se zpravidla objevilo u mladších dětí, a i přes zásahy lékaře a dezinfekci postižených tříd nemoc proběhla celou školou. Z důvodu velké nemocnosti bylo zrušeno čtvrtletní hodnocení.

Děti během školní docházky prošly všemi tehdy běžnými infekčními nemocemi. V roce 1959 se ve škole vyskytly neštovice i příušnice současně.

Ve školním roce 1961/ 62 se celostátně vyskytla chřipka a platil zákaz shromažďování. Dvakrát se musely prodloužit pololetní prázdniny. Trvaly až do 17. února. Za chřipkou školu zachvátila spála, a ještě v dubnu se dezinfikovaly třídy. V červnu se oslabené děti ještě dočkaly neštovic.

Ve školním roce 1962/63 se ve škole nemohly zbavit žloutenky. Celé třídy byly v karanténě, ale žloutenka se nehodlala vzdát. Děti nemoc neopouštěla, přidaly se neštovice a chřipka, která nakonec končila angínou. Po prázdninách se žloutenka objevila znovu.

O dva roky později přišla další vlna infekčních onemocnění. Tentokrát to byla kombinace zarděnek, spalniček a příušnic. Nemoci přišly v červnu, a tak tentokrát měly děti možnost se řádně zotavit. Děti ve škole podstupovaly pravidelné očkování proti obrně, tetanu a TBC. Po změně katastrofu, do kterého spadal Dobronín, začaly děti jezdit na rentgen plic a vyšetření očí do Jihlavy. Dětská i školní lékařka měly přednášky pro žáky. Přednášky se týkaly tělesných změn v dospívání, sexuální výchovy a v době úporných infekcí dostávaly rady, jak se bránit těmto onemocněním.

7.1.5 Vytváření materiálních podmínek výuky – školní budovy a jejich zařízení

V letech 1952–1967 probíhalo vyučování v několika budovách. Škola během těch let neprodělala, po stavební stránce, žádné velké změny. Spíše se pouze udržovala. Pravidelně se o prázdninách malovalo. Spodní část chodeb a tříd vymalovala školnice. Některý rok za pomoci učitelů. Podařilo se získat místo na mičurinský pozemek a v roce 1957 zde postavili pařeniště. Zahrada potřebovala vodu, a tak byl svépomocí vybudován bazén a k němu se přiváděla voda přítokem. Patron školy navezl písek, postavil hrazdu a zařídil oplocení pozemku, kde bylo hřiště pro děti. O prázdninách chlapci ze sedmé třídy natřeli plot kolem políčka a hřiště.

Ve škole byl nedostatek učeben. Zrušili učitelský byt, který se předělal na třídu, kam byla později umístěna devátá třída.

V roce 1964 byla vytrhaná stará původní podlaha, která byla prolezlá červotočem. Podlaha se vylila betonem, do šatny se položilo linoleum a v ostatních prostorách se počítalo do budoucna s parketami.

V roce 1958 odcházel ředitel do důchodu a kronikář vyjmenoval, co vše se v budově změnilo za dobu, kdy byl ve funkci – „*pořídil nábytek do kuchyně, instaloval rozhlas; koupil vysavače, signální hodiny, 4 katedry; zatemnil okna, během osmi let natíral 2x okna v celé budově a nechal si proplatit polovinu času; sehnal dřevo na kůlnu a pomáhal ji stavět; na 2 komínkách opravil desky, které sám přivezl se školnicí*“ (Kronika 1952–1967, str. 66). V tomto roce pracovníci Krajského ústavu národního zdraví z Jihlavy zajistili fotometrické měření osvětlení tříd a pracovních míst.

Peníze dostala škola jen na věci, které byly nutné k provozu, mezi ně patřily rozvody elektřiny a nových trubek v budově s p. č. 61, opravu střechy a zdi, usadili dvojce vrata, vyzdili

podezdívku pro pletivo. Nábytek do školy přidělovalo tehdejší ONV a škola dostala v roce 1957 10 stolů, 20 kovových židlí, a navíc ještě epidiaskop. Také povolilo zakoupit škole i 12 dalších židlí, tak jak si škola naplánovala. Nedostatek prostorů ve škole byl naprosto neúnosný.

Významný byl pro školu duben a květen v roce 1959 „na základě výzvy *Vesnické organizace KSČ I. v Dobroníně* byl projednán návrh na sloučení všech škol v rámci osmileté střední školy. Ve všech organizacích KSČ a v radě ONV by dán souhlas“ (Kronika 1952–1967, str. 104).

V roce 1961 spadl Dobronín katastrálně do okresu Jihlava a okamžitě škola podala opět žádost o postavení nové školní budovy. Komise situaci zhodnotila. Zahájili „*přípravné práce pro uskutečnění stavby nové budovy základní devítileté školy v celém rozsahu, tj. jak učebnové části, tak i části pro dílny, družinu mládeže, kuchyni a jídelnu, tak i budovy s tělocvičnou a příslušenstvím. Proto komisionální šetření dne 19. 1. 1961 vybralo pro stavbu budovy ZDŠ parcely v sousedství MNV, na nichž je zčásti hřiště*“ (Kronika 1952–1967, str. 226). 9. března bylo určeno místo, kde měl být přívod vody.

Po několika jednáních bylo stanoveno datum začátku stavby – rok 1963. Později byla stavba přesunuta na rok 1970.

7.1.6 Metodické a organizační změny

Metodické i organizační změny ve školství byly nařízeny centrálně ministerstvem školství. V roce 1953 byl schválen nový školský zákon, který přinesl ustanovení 8leté školní docházky. V dubnu následujícího roku Národní shromáždění odsouhlasilo sloučení středních škol se školami národními. Žáci, kteří opouštěli školu, měli určeny ústní a písemné zkoušky. Totéž platilo pro 3. a 4. ročník.

Následně ÚV KSČ na ustavující schůzi dne 18. 9. 1955 jednal o sloučení všeobecně vzdělávacích škol v Dobroníně.

Téměř o čtyři roky později se tato změna dotkla samotného Dobronína. „*Rozhodnutím odboru pro školství a kulturu rady ONV v Havlíčkově Brodě z 5. 5. 1959 byla od 1. 9. 1959 sloučena zdejší I. Národní škola v Dobroníně se zdejší osmiletou střední školou. Toto rozhodnutí bylo vyvoláno usnesením II. Místní organizace KSČ, které bylo dále projednáním druhou místní, a i závodní organizací KSČ Dobronínských skláren, jakož i místního národního výboru v Dobroníně.*“ (Kronika 1952–1967, str. 115)

Již v roce 1953 nastaly ve škole změny, které se dochovaly do dnešních dnů. „*Učitelský kolektiv vypracoval před začátkem školního roku pololetní plán celé školy, z něhož si každý vyučující vypracuje svůj osobní plán třídního učitele a ředitele. Na každý vyučovací předmět*

má vyučující na čtvrt roku předem vypracovaný tematický plán. V pololetí doplnil plán z 1. pololetí zkušenostmi a vypracoval si plán na 2. pololetí.“ (Kronika 1952–1967, str. 16)

„Podle věštníku MŠ má každý učitel celoroční plán již 1. 9. hotový – v němž je přehled o tom, kolik hodin a kdy věnuje jednotlivým tematům pozornost. Na každé thema si před jeho probíráním podrobně stanoví, v kolika hodinách látku probere, kdy ji zopakuje, procvičí a vyzkouší. Dále na každou hodinu se písemně každý učitel připraví, nejvýše 3–5 dnů předem.

Od 1. 9. 1954 jsou ve škole používány nové učebnice, které budou sloužit školní potřebě více let než minulé.“ (Kronika 1952–1967, str. 30)

V plné šíři se tohoto nařízení přestalo dbát hned o dva roky později, učitelé přestali dělat denní přípravy.

V roce 1956 vyšel nový platový výměr, pedagogové dostali přidáno 200–300 Kčs. Od 1. 7. 1957 začal platit pro učitele řád, kde byly stanoveny jejich práva a povinnosti. Téhož roku přibyla řediteli povinnost plánovat hospitace.

Ve škole bylo zorganizováno metodické sdružení. Byla zde spolupráce mezi učiteli z 1. stupně a učiteli z 2. stupně. Jejich cílem byla metodika předmětů na 1. stupni, odstranění nedostatků při přechodu žáků z 1. stupně na 2 stupeň.

V šedesátém roce byla znovu zřízena 9letá školní docházka. Pro 14leté byla docházka letošní školní rok ještě dobrovolná. V Dobroníně se pro následující školní rok devátá třída neotevřela, a tak 11 přihlášených dětí odešlo do školy v Polné. Reorganizace přinesla změnu v obsazení tříd, učitelé i žáci přecházeli z budovy do budovy. Ve škole chyběl dozor a učitelé měli problém s přenášením pomůcek.

Po sloučení škol se spojilo i SRPŠ a byly zvoleny v každé třídě třídní důvěrnice.

7.1.7 Jak pokračovali žáci ve studiu po dokončení školy

Po dokončení osmé a posléze deváté třídy probíhaly náborové do zemědělství a hutnictví. Učitelé obcházeli rodiny, kde některý člen pracoval v JZD, aby i jejich děti šly v jejich šlépějích. Kdo se nerozhodl pro tuto možnost, byl umístěn, tak jak rozhodla pedagogická rada a SRPŠ dle požadavků, které dostala z ONV. Například v roce 1958 dopadli žáci takto: „Vycházející děti byly umístěny dle plánu - 6 chlapců půjde do zemědělství, z nichž část se bude dále vzdělávat v učňovské škole v Polné, v zemědělské škole technické pěstitelské bude studovat jedna žákyně.

„V zemědělské škole technické mechanizační studuje 1 žák. V průmyslu strojnictvím a plastických hmot se budou učit 4 žáci. V textilním průmyslu budou pracovat 4 žákyně. Sklářem

se učí jeden žák. 4 žákyně pracují v místní brusírně skla. 1 žákyně zvolila učební obor pro komunální služby. 1 žákyně chce pracovat na pomocném místě. Jedna žákyně bude zatím doma u mladších sourozenců. Do průmyslové školy stavební byli přijati 2 žáci a 2 žákyně.“ (Kronika 1952–1967, str. 113)

7.1.8 Zájmové kroužky

Nejprve se zmíním o činnosti, která probíhala pod vedením učitelů. Byly to divadelní hry, které žáci předváděli při různých příležitostech. Tato činnost byla svěřena žákům posledních ročníků. Děti v hledišti se dobře bavily u hry Neohrožený Mikeš, Bručoun a duha, Chlapci z rybářské uličky. I ředitel se předvedl ve vánoční hře Pohádka o sněhu.

Ve škole se postupně zřizovaly kroužky, které z velké části vedli pionýrstí vedoucí. Děti si mohly vybrat z kroužků leteckých modelářů, branného, mičurinského, pěveckého, technického, turistického. Turistický oddíl také pořádal letní putování po Vysočině. Žáci byli členy TJ Jiskra, kam chodili cvičit, a pod její záštitou se pořádaly fotbalové a lyžařské soutěže.

Většina dětí byla pionýry. Pravidelně se scházeli po vyučování. Pionýrstí vedoucí pořádali akce, které děti dokázaly přilákat. Na MDD mohly spát pod stanem. Dostávaly občerstvení a sladkosti, jak na MDD, tak na akci, které říkaly Děda Mráz a dnešní děti ji znají jako Mikuláše.

Žáci si dopisovali s dětmi ze SSSR a s učni hutnických a hornických profesí.

7.1.9 Výlety a školní akce

Na výlety jezdily děti po celé republice. Starší děti podnikaly cesty i na tři dny. Podívaly se do Prahy, na Slapskou přehradu, do Teplických skal, na Macochu, do Krkonoš, Beskyd a Prachovských skal; prohlédly si Brno, Telč i Jihlavu; navštívily kraje Jiráskova i Němcové.

Jednou ročně jezdily do Horáckého divadla v Jihlavě na pohádky. Jihlavští herci pro ně zahráli pohádky Šípkovou Růženku, Tři medvědy, Strakonického dudáka, Princeznu Pampelišku a další. Chodily na procházky do místních lesů.

7.1.10 Prázdniny

Děti trávily prázdniny u příbuzných a v pionýrských táborech, jejich organizátorem bylo ROH. Pionýrské tábory probíhaly ve třech třítydenních turnusech. O tábory měly děti zájem.

Pokud zůstaly doma, měly o práci postaráno. Staraly se o školní zahradu, zvláště na začátku prázdnin, potom už jejich nadšení opadalo. Pomáhaly v JZD. Vybíraly brambory, to proto, aby zemědělci mohli pracovat na žních. Po žních zase sbíraly mandelinku bramborovou. Sbíraly

borůvky, maliny a bylinky, které nosily do výkupny. I učitelé se s dětmi střídali s prací na školním pozemku a kukuřičném poli, které pleli a okopávali.

Na konci prázdnin byl čas, kdy děti, které propadaly, dostaly příležitost k opravné zkoušce.

7.1.11 Příklad akcí ve škole v průběhu školního roku (1958/59)

Do vyučování byly vždy zařazovány politické aktivity a události týkající se SSSR. Každý rok se vzpomínalo na generalissima Stalina, Lenina, VŘSR, Gottwalda, události kolem 2. světové války a promítaly se sovětské filmy s válečnou tematikou.

V roce 1958 nastoupil do školy nový ředitel. I pod jeho vedením bylo výchovné působení nasměrováno směrem SSSR a komunismus. Zbyl vůbec čas na učení?

Kronikář napsal, co všechno děti v tomto roce musely sledovat a připomínat si.

Po proslovu všech zúčastněných 1. 9. a přenosu projevu ministra Kahudy si děti připomněly výročí Slovenského národního povstání, ke kterému si musely připravit pásmo básní.

1. 9. Den letectva

9. 9. Den horníků a Týden boje proti fašismu a státního svátku Bulharské republiky

15. 9. život L. N. Tolstého, důležitost KSČ pro celistvost republiky a rok 1938

22. 9. pásmo na téma Již nikdy Mnichov

22. 9. a následující dny beseda o astronautech a letu na měsíc, beseda o Ukrajině, sledování umístění exponátů na výstavě v Bruselu

28. 9. vzpomenut boj proti fašismu a Mnichovská zrada

6. 10. beseda s příslušníky armády – Den čs. armády

14. 10. beseda Týden boje proti hrozbě atomových zbraní

14. 10. vzpomínka na 41. výročí dělnické stávky jako výrazu touhy po samostatném státě

18. 10. psaly děti rodičům o potřebě sběru brambor

28. 10. vznik ČSR ke vztahu k VŘSR a Den znárodnění

Sběr brambor – zameškali 236 hodin, které nahrazovali odpoledne, žáci i učitelé chodili pracovat ve volném dnu

5. 11. vystoupení žáků v Lidovém domě k výročí VŘSR

6. 11. Zdravicová štafeta – děti běžely na dvou úsecích, štafetu pak vezla zástupkyně ředitele do Štoků

7. 11. oslava VŘSR ve škole – děti si připravily kulturní pořad

Následující dny – sledování cesty delegace ze SSSR po kraji, založení Komsomolu, seznámení se zasedáním ÚV KSČ, seznámení s Dopisem pracujících

17. 11. vzpomínka – Den studentů

- 18. 11. vzpomínka na 75. výročí zahájení her v Národním divadle
- 21. 11. seznámení s vládní cestou presidenta Novotného do Bulharska, a děti byly seznamovány s průběhem cesty každý den
- 23. 11. 62. vzpomínka výročí narození K. Gottwalda
- 28. 11. vzpomínka na narození B. Engelse
- 24.– 29. 11. promítání krátkých filmů
- 1. 12. vysvětlen žákům význam výzvy SSSR ke sjednocení Berlína
- 3.12. odeslána zdravice k III. sjezdu ČSM
- 9. 12. žáci byli seznámeni s posláním delegace Maďarské lidové republiky
- 10. 12. navštívili filmové představení „Světlo října“
- 12. 12. 15. výročí smlouvy o spolupráci a přátelství mezi ČSR a SSSR
- 13. 12. vzpomenuto III. sjezdu ČSM
- 19. 12. život a dílo Zápotockého
- 20. 12. – MNV a SRPŠ připravilo besídku na oslavu Dědy Mráze – děti dostaly sladkosti
- Po vánočních prázdninách začal školní rok připomenutím vítězné práce sovětských vědců – jejich let do vesmíru sledovali po celou dobu, připomenutí významu 4. roku 2. pětiletky
- 6. a 7. 1. výročí úmrtí J. Wolkra a narození K. V. Raise
- 10. 1. seznámení s návštěvou představitelů Albánské lidové republiky – ten den promítány pohádky
- 20. 1. promítány krátké naučné filmy
- 35. výročí úmrtí Lenina – za účasti všech žáků – pásmo písní a básní připravené pionýrskými oddíly
- 25. 1. vycházející žáci se zúčastnili vystoupení souboru Permoník z Karviné v Polné
- 23. 1. pionýrské shromáždění
- 27. 1. a i následující dny byl sledován XXI. sjezd KSSS – zvláště děti musely znát obsah hlavního referátu
- 28. 1. a 29. 1. pochodové cvičení
- 28. 1. hokejový turnaj mezi Polnou, Štoky a Dobronínem
- vzpomenuto 550. výročí vydání Dekretu kutnohorského
- 9. 2. 55 cvičenců předvedlo spartakiádní cvičení
- žáci připravili upoutávky na konferenci JZD
- 16. 2. sledování průběhu státní návštěvy zástupců Maďarské lidové republiky
- 23. 2. Den Sovětské armády a sovětských námořních sil

25. 2. školní slavnost na počest 11. výročí Vítězného února (spojen s pionýrským shromážděním)
27. 2. rozhlasová relace o mládí a životě V. I. Lenina
2. 3. vzpomínka na narození B. Smetany
2. 3. vzpomínka na 40. výročí Komunistické internacionály
3. 3. Březen - měsíc knihy - beseda a půjčování českých a sovětských knih
4. 3. beseda s VB o bezpečnosti v dopravě
7. 3. promluveno o významu Ústředního výboru KSČ a o snížení maloobchodních cen
7. 3. oslava MDŽ
14. 3. vzpomínka na 20. výročí obsazení německými vojsky
20. 3. beseda o významu sjezdu JZD
20. 3. vzpomínka na 40. výročí vyhlášení Maďarské republiky rad
26. 3. Den učitelů – slavnostní shromáždění
28. 3. žáci přáli učitelům a vzpomenutí J. A. Komenského
1. 4. 1. výročí úmrtí V. Nezvala a beseda o Gogolovi
4. 4. připomenutí státního svátku Maďarska + výročí Košického vládního programu
11. 4. Den mezinárodní solidarity protifašistických bojovníků
20. 4. kulturní pásmo a beseda k výročí narození Lenina na veřejné schůzi
24. 4. školní oslava 89. výročí narození Lenina a přednáška o Litvě, Estonsku a Lotyšsku
10. výročí PO – průvod a slavnostní oheň na hřišti u národní školy
28. 4. 15 pionýrů se zúčastnilo slavnostního shromáždění všech škol na okrese
3. 4. oslava PO ve škole a relace v místním rozhlase, u táborového ohně převzali
budovatelskou stuhu a vlajku
1. 5. oslava Svátku práce – žáky do Polné dopravili auty vojáci
4. 5. na členské schůzi KSČ referoval ředitel školy o usnesení ÚV KSČ o přestavbě školství
5. 5. vzpomínka na 14. výročí Povstání pražského lidu a 141. výročí narození Marxe.
8. 5. oslava 14. výročí osvobození vlasti Sovětskou armádou – žáci se postarali o slavnostní
výzdobu školy, běželi Běh vítězství, stáli čestnou stráž u pamětní desky a na nádraží
9. 5. vítali u hlavní silnice Závod míru
11. 5. žáci si poslechli projev o významu schůzky zahraničních ministrů v Ženevě
13. 5. žáci byli seznámeni s jednáním delegátů na IX. Všeodborovém sjezdu
14. 5. vzpomenu 38. výročí založení KSČ
20. 5. beseda se členem VB o bezpečnosti ve vlakové a silniční dopravě
21. 5. a následující dny hovořili o významu návštěvy stranické a vládní delegace Bulharska

23. 5. ředitel školy uspořádal besedu o státní návštěvě A. Novotného v SSSR

29. 5. účast žáků na pásmu o protifašistickém boji

30. 5. sledování návštěvy A. Novotného na východním Slovensku

3. 6. lékař si pro žáky připravil přednášku

1. 6. žákům byly sdělovány informace o průběhu Sjezdu socialistické kultury

14. 6. žáci nacvičovali okresní spartakiádu v Havlíčkově Brodě

16. 6. vzpomínka na 40. výročí vyhlášení Slovenské republiky rad, vzpomínka na vyhlazení

Ležáků

19. 6. veřejná schůze o významu přestavby školství

21. 6. žáci předvedli spartakiádní cvičení v Dobroníně

22. 6. připomenutí 18. výročí napadení SSSR německými vojsky, celotýdenní sledování pionýrských oslav na počest 10. výročí, připomenutí akce záchrany Manolise Glenose

24. 6. školní pochodové a branné cvičení

Rozloučení se školním rokem za účasti představitelů všech složek.

Jen o tři roky později se připomínala i jména jako Leonardo da Vinci, Charles Darwin, František Kvapil, Jan Amos Komenský, Adolf Wenig, Vladislav Vančura, Karel Myslбек, Antonín Procházka, Rudolf Těsnohlídek, Ladislav Štoll, Oldřich Menhart, Stanislav Kostka Neuman, Josef Václav Sládek, Karel Bendl, Abraham Lincoln, Mikuláš Aleš, Eliška Krásnohorská, Jaroslav Hašek, Vlastimil Rada, Kryštof Kolumbus.

8 Škola 21. století

Pro období historie školy v Dobroníně po roce 1960 s ohledem na ochranu osobních dat žijících osob jsou některé dokumenty archivní dokumenty nedostupné. Upustila jsem proto od analýzy tohoto období a zaměřila jsem se jen na současnost školy, kde jsem měla k dispozici výroční zprávy za 2007-2019.

Současná škola v Dobroníně má název Základní a mateřská škola Dobronín. Z názvu poznáme, že součástí školy je i mateřská školka. Škola je devítiletá a některé ročníky jsou paralelní. Škola může přijmout až 480 dětí. Od roku 2008 je zde sdružení Komunitní škola. V roce 2010 dostala ocenění Škola udržitelného rozvoje a v roce 2015 přišlo další ocenění Aktivní škola.

8.1 Materiální vybavení

Školu tvoří několik budov vzájemně propojených. V hlavní budově jsou umístěny školní třídy, učebny (informatika, přírodopis, fyzika a chemie), právě tak jako kabinety učitelů a sborovna. V minulosti zde bývala i knihovna a školní divadélko. Svoji budovu má školní družina a v další budově je tělocvična, ke které patří venkovní hřiště, sloužící žákům k streetballu, plážovému volejbalu a na malou kopanou. V době pěkného počasí mohou trénovat skok do dálky na doskočišti, které je hned vedle škvárové atletické dráhy.

Pro mateřskou školu a děti z nejnižších ročníků je zde pískoviště.

V roce 2007 byl vytvořen projekt na revitalizaci školní zahrady, který počítal s opravou chodníků, úpravou ploch, kde se žáci mohli pohybovat, stavbou altánku a se skalkou s bylinkami. Zahrada byla pro děti zpřístupněna v červnu 2008. Důvod, proč byla zahrada budována, bylo posílení zdraví dětí a také rozšíření jejich znalostí v oblasti botaniky.

Zpřístupnění zahrady předcházelo otevření divadelního sálu.

Škola se zapojila do projektu Učíme interaktivně a získala pro svoje třídy první dvě interaktivní tabule Activ board, o tři roky později dokoupila další čtyři. Byly roky, kdy nebylo potřeba změn ve školní budově, anebo nebyly na nic peníze, a v jiných letech se odvedlo pro zkulturnění prostředí a vybavenosti školy hodně práce. V roce 2012 si škola pořídila do všech kmenových tříd nová okna, natřela dveře v přízemí budovy a některé části stěn si nechala obložit obklady.

K dnešnímu dni jsou zrekonstruována a zmodernizována všechna sociální zařízení ve všech budovách. Rekonstrukce probíhala na dvě etapy. Začala v roce 2016 v hlavní budově.

Přísné hygienické a bezpečnostní předpisy si vyžadovaly rekonstrukci kuchyně. Zabudovávala se nová klimatizace i spotřebiče. V loňském roce se dodělávaly podlahy s nástríkem. Nová krytina na podlahy se měnila i ve školní jídelně a některých částech hlavní budovy. Zde bylo zapotřebí udělat i rozvody. Průběžně se předělává vestibul. Nástěnky na chodbách se neustále aktualizují.

Kolem domečku pro nejmenší děti vede do družiny nový chodník.

8.2 Činnost školy

8.2.1 Pedagogický sbor – vzdělávání a nepřítomnost pedagogů

V současné době mají všichni pedagogičtí pracovníci požadované vzdělání. V minulosti to vždy tak nebylo. Zvláště u vychovatelů, ale i učitelé neměli pro svoji práci potřebnou kvalifikaci.

Svoji kvalifikaci si zvyšují v seminářích zaměřených na současné potřeby školy, jako například seminář Agresivní chování žáků a prevence šikanování a školení zaměřené na kolegiální hospitaci a sebereflexi, nebo pro zlepšení výuky. V době, kdy škola se začala vybavovat interaktivními tabulemi, se samozřejmě pedagogové neobešli bez potřebných znalostí, jak s touto pomůckou zacházet, a absolvovali seminář Učíme interaktivně.

Fondy EU podporují metodické několikadenní jazykové kurzy, kterých se učitelé účastní. Učitelé se i sami vzdělávali v kurzech cizích jazyků, které si sami platí. Dnešní doba nese i další potřebu znalostí. Učitelé cizích jazyků potřebují další vzdělání v oblasti využívání nových metod.

Matematici školy se účastnili kurzu Hejného matematika.

Je třeba získat i další znalosti v oblasti průřezových témat, a to Multikulturní výchova a Výchova demokratického člověka.

Inkluze ve školství přinesla potřebu dalšího vzdělávání, a tak je celá škola zapojena do projektu APIV B.

Výroční zpráva uvádí, že v současné době je pedagogický sbor stabilní tým i přes to, že v jeho skladbě převládají mladé učitelky, které odcházejí na mateřskou dovolenou.

Byl však rok 2007, který, jak uvádí výroční zpráva *„byl poznamenán velkou nemocností, četným zastupováním a následnou únavou celého pedagogického sboru. Již v průběhu roku byl plán dalšího vzdělávání přizpůsoben této situaci“*.

Také v tomto roce začaly pravidelně probíhat supervize 2x ročně.

V souvislosti s prací pedagogů je zajímavé uvést výsledky žáků. V roce 2007/2008 prospělo 143 žáků s vyznamenáním, z toho 85 na prvním stupni a 58 na druhém stupni. Rozdíl je 19 %. Neprospěli dva žáci druhého stupně. Oba žáci již na druhém stupni jednou ročník opakovali.

O jedenáct let později prospělo s vyznamenáním 183 žáků, z toho na prvním stupni 145 žáků a na druhém stupni 38 žáků. Opět v procentech je rozdíl 58 %. Tedy více než polovina žáků se na druhém stupni zhoršila.

Ve škole probíhají testy Cermatu, které ukazují růst znalostí žáků v matematice a českém jazyce a srovnávají výsledky mezi pátou a devátou třídou. Jednoznačné zlepšení nebo zhoršení však nebylo možné prokázat.

8.2.2 Předměty

Vyjma povinných předmětů si žáci mohou vybrat z devíti volitelných předmětů, které jsou určeny pro žáky 6.– 9. tříd a jsou to: Pěstitelství a ekologické projekty, Mediální výchova, Základy účetnictví, Dramatická výchova, Člověk a zdraví, Netradiční sporty, Netradiční výtvarné techniky a Konverzace v anglickém jazyce a Finanční hospodaření. Vybranému předmětu jsou vyučovány 2 hodiny týdně.

8.2.3 Školní družina

Kapacita školní družiny je 83 dětí. V žádném roce nebyla využita celá kapacita, dětí je přihlášeno obvykle kolem sedmdesáti. Školní družina má tři oddělení. Děti, které jsou do družiny přihlášeny, navštěvují různé kroužky, a proto jich nikdy v jedné chvíli není tolik, kolik je jich do družiny zapsaných. Obvyklý počet přítomných je padesát dětí. Vedení školy rozhodlo zaměstnat pouze dvě vychovatelky.

8.2.4 Stravování žáků

Stravování žáků probíhá ve školní jídelně, která má kapacitu 600 jídel. Žáci zde na oběd mají výběr ze dvou jídel.

8.2.5 Rada školy

Rada školy funguje od roku 2006 a je složena z jedné třetiny členy navrženými zřizovatelem, jednu třetinu volí rodiče a poslední třetinu pedagogové. Škola má svůj vlastní vzdělávací program Základní škola, podle kterého se vzdělávají všechny ročníky vyjma páté a deváté třídy. Školní rada ho schválila, Česká školní inspekce a učitelé navrhli nějaké změny a finální podoba ŠVP je pro všechny, kdo mají zájem do něho nahlédnout, vyvěšen na internetových stránkách školy.

Podle ustanovení § 30 odst. 1, 2 a 3 školského zákona vydává ředitel školní řád pro každý školní rok a školní rada složená z pedagogů a rodičů se ke školnímu řádu vyjadřuje.

S obsahem jsou seznamováni žáci, učitelé a rodiče. Dále využívá svých pravomocí při stanovení pravidel pro hodnocení žáků, zpracovává záměry koncepce školy, projednává návrh rozpočtu, inspekční zprávy ČŠI. Ne vždy znamená, že vše, co rada odsouhlasí, má výsledky a je definitivní.

Ve výroční zprávě z roku 2008 můžeme číst: *„Pokračovalo slovní hodnocení v prvním, druhém, šestém a sedmém ročníku. Cílem slovního hodnocení bylo podchytit do hodnocení dosahování klíčových kompetencí žáků. Reakce rodičů na slovní hodnocení byly spíše rozpačité. Škola bude nadále hodnotit známkou, slovní hodnocení bude nabízet jako doplňující v případě zájmu zákonných zástupců žáka.“*

Mezi zásadní rozhodnutí patří to, že škola se rozhodla nepodávat vlastní grant, ale pouze se snažit být podílníky na projektech jiných škol. Pro svoje rozhodnutí jako hlavní důvody uvádí nezvladatelné množství administrativních úkonů a možnosti se účastnit na projektech s různými tématy. Výjimku tvoří projekt Čtení je šance.

8.2.6 Školní parlament

Je složen z dětí, které vybrali jejich spolužáci, a dává řediteli podněty pro zlepšení činnosti a podmínek ve škole. Žáci zvolení do školního parlamentu spolupracují se školními parlamenty ve Větrném Jeníkově, Myslibořicích a Želivě. Žáci zvolení do parlamentu mají oči otevřené a vidí, kde je třeba pomoci i mimo školu. K jeho významným projektům patří organizace dvou sbírek na pomoc postiženým občanům. Podařilo se jim vybrat 13.625, - Kč.

Plány jejich celoroční práce vznikají na zážitkových kurzech. Jedenkrát za měsíc uskuteční program pro žáky školy, ať už je to zapojení do dobrovolnické činnosti nebo například uspořádání halloweenu.

8.2.7 Preventivní program

V rámci preventivního programu je ve škole tradičně jedna pondělní hodina věnována komunitnímu kruhu. Do preventivního programu můžeme zařadit i zážitková setkání, pobyt na horách, tematické výlety, sportovní a tvořivé akce, které slouží ke zlepšení klimatu ve třídě i škole. Důležitá je i kontrola pravidel, která byla společně utvořena.

Problémy se ve škole objevují a řeší. Jeden rok to bylo v sedmé třídě, kdy problém způsobil žák, který opakoval. Vrstevnický program, zástupci žáků i samotní žáci problém vyřešili. Jindy,

v roce 2010, byl vleklý problém a bylo třeba měnit učitele, protože všechny ostatní metody selhávaly.

V roce 2012 žák poškodil majetek školy a zbytek školního roku strávil ve speciálním vzdělávacím zařízení. Toto vše museli řešit koordinátoři pro preventivní program. A byly ještě další problémy – včetně problémů se žáky se speciálními poruchami a integrované žáky se ztrátou sluchu.

Funguje zde logopedická a dyslektická asistentka a částečně i kariérní poradenství.

8.2.8 Čtenáři

Ve škole v Dobroníně není jediná činnost knihovny půjčování knih tak, jak to bylo v minulosti. V současné době je školní knihovna v Dobroníně střediskem kulturního dění v obci. Však také dostala krajské ocenění Knihovna roku. Od roku 2006, kdy byla přestěhována do větších prostor pavilonu družiny, ji mohou využívat všichni občané. V knihovně je instalováno 6 počítačů.

Pro příklad činnosti školní knihovny uvedu činnost jednoho roku. Tato činnost se každý rok obměňovala, přijeli jiní hosté, byly jiné besedy, ale množství činností zůstávalo zhruba stejné.

Pro 6. - 9. třídu a ostatní zájemce byla určena cestopisná beseda Jiřího Máry z Přerova.

Dalšími osobnostmi, které si udělaly čas na čtenáře knihovny, byly Miloš Němec se svými obrázky, Andrea Márová s knihou Jak se straší Stráchnivec a Martina Bittnerová – jak se píše sci-fi.

S mottem „*Knihovna mého srdce*“ otevřela knihovna týden velkého společného čtení S Harrym Potterem a Rychlými šípy, Čapkem a Němcovou. Společné čtení probíhá pravidelně několikrát za rok. Při té příležitosti byla výstava knih.

Knihovna propůjčila svoje prostory studentům středních škol, kteří prezentovali svoji školu žákům devátých a osmých tříd. Prostory knihovny zdobily výstavy. Vystavovala zde svoje práce tělesně postižená mládež. Žáci se mohli účastnit soutěže Můj komiks. V březnu, kdy pravidelně probíhá měsíc knihy, měli všichni dlužníci odpuštěny svoje pohledávky a noví čtenáři se mohli zapsat zcela zdarma.

Ze soutěží uvedu soutěž Píšu, píšeš, píšeme, kdy žáci v knihovně přednášeli vlastní tvorbu, právě tak jako vystavovali výtvary na téma Shrek a Fiona. Knihovnice pořádaly ve třídách během vyučování knihovnickou výchovu, kde děti nejen hrají hry, ale učí se zacházet s knihou a seznamovat s činností knihovny.

8.2.9 Sport

Dobronínská škola pořádá, týdenní lyžařské kurzy šestých ročníků na horách a třídní lyžařský výcvik pro 1. stupeň. První až čtvrtá třída jezdí na kurz plavání. Na konci roku se žáci mohou těšit na sportovní den. Během roku se žáci schází k pořádání volejbalových a fotbalových zápasů. Škola spolupracuje s Tělovýchovnou jednotou Jiskra Dobronín a organizuje společné sportovní akce se zaměstnanci obce.

8.2.10 Soutěže, akce, slavnosti

Od roku 2001 se žáci školy účastní matematických soutěží Klokán a Pythagoriáda.

Ani učitelé angličtiny nezůstávají pozadu. Od roku 2010 soutěží jejich žáci v projektu cestovních kanceláří, kde žáci mohou praktikovat své znalosti. Na úspěchu v těchto soutěžích má zásluhu cizojazyčné soustředění žáků v Kalištích.

Sdružení Mensa připravuje pro nadané žáky 4. a 5. tříd internetovou soutěž, které se Dobronínští účastní.

Matematické soustředění pro žáky 3. – 8. tříd probíhá v červnu.

Některé akce se pořádají na všech školách od nepaměti – jako vítání prvňáčků, loučení s odcházejícími dětmi, vánoční vystoupení a zpívání dětí pro ostatní žáky i občany, besedy o dravcích, environmentální výchově a aktivity BESIP.

Co je však velice důležité, že škola do svých aktivit zapojuje rodiny, a děti se pak mohou ukázat rodičům z té stránky, jak je neznají, a tolik zaměstnaní rodiče často žasnou nad tím, co jejich dítě umí. Mezi takové akce patří společný sport, různé rukodělné činnosti, druhá a třetí třída má dokonce společný víkendový výlet rodin. Rodiče se každý rok mohou setkávat na školním plese, nebo při nástupu jejich prvňáčků do školy.

Škola vydává Školní občasník, kde pravidelně informuje veřejnost o dění ve škole.

Spolupracuje se školami v Itálii, Rumunsku, Polsku, Slovensku, Německu a Lotyšsku.

8.3 Historická data o docházce a absenci v Dobronínských školách

Nejdelší časovou řadu historických dat o docházce máme pro první národní školu. Způsob evidence docházky a absence se měnil. Do padesátých let minulého století byly vykazovány celkové odučené a celkové zameškané půldny (v členění na omluvené a neomluvené). Pro

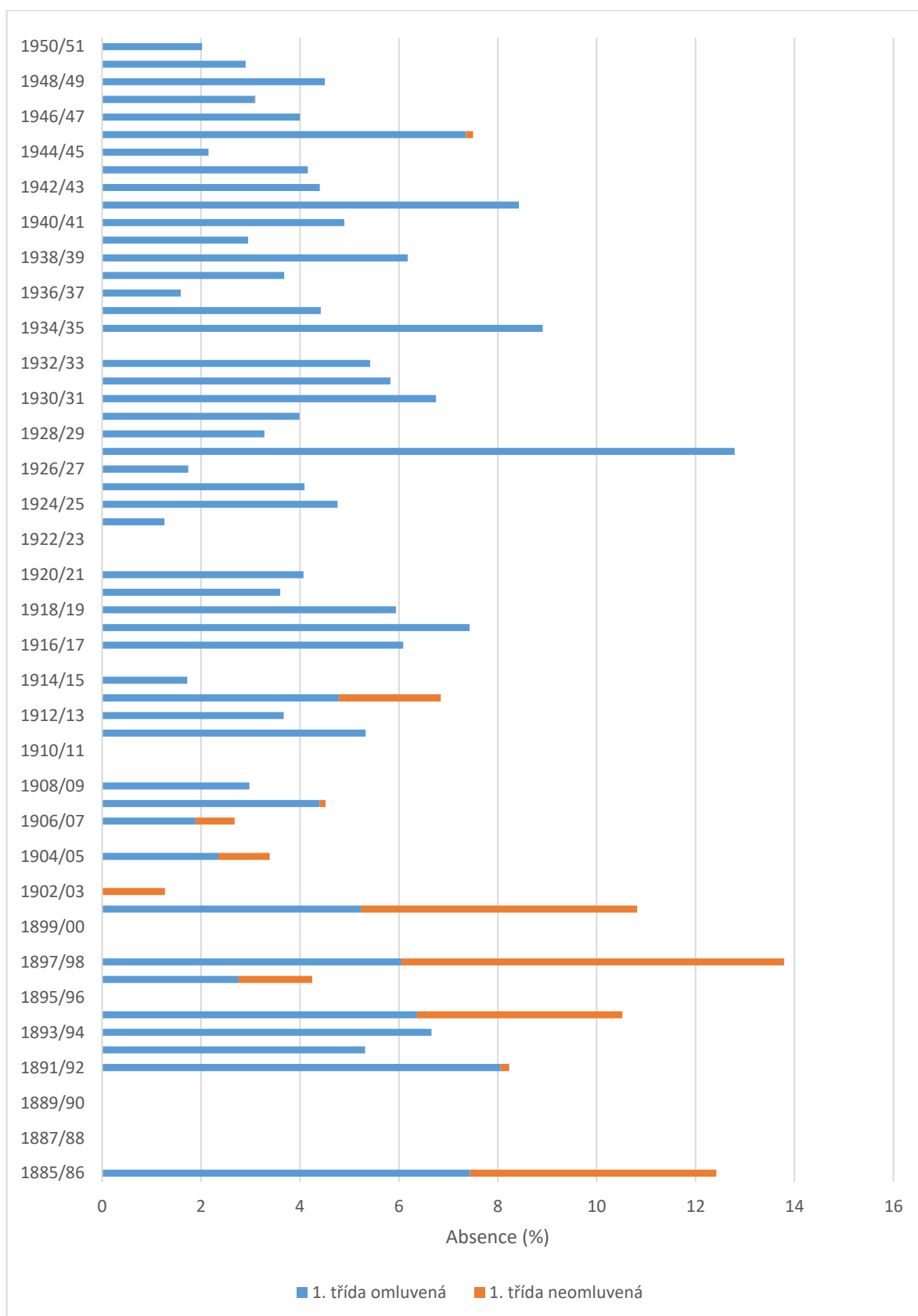
jednotlivé měsíce a celé školní roky pak byla vykazována i procenta docházky a absencí (viz následující tři grafy).

Tento způsob vykazování se paradoxně dosti podobá současnému vykazování, kdy jsou však evidovány celkové zameškané hodiny a průměrný počet zameškaných hodin na žáka. Výstup z počítačového systému používaného nástupnickou školou – Základní školou v Dobroníně – však neobsahuje celkové počty odučených hodin (v systému evidovány jsou, nejsou však součástí sumárního výkazu docházky). Přímé srovnání dat z různých období tedy není možné.

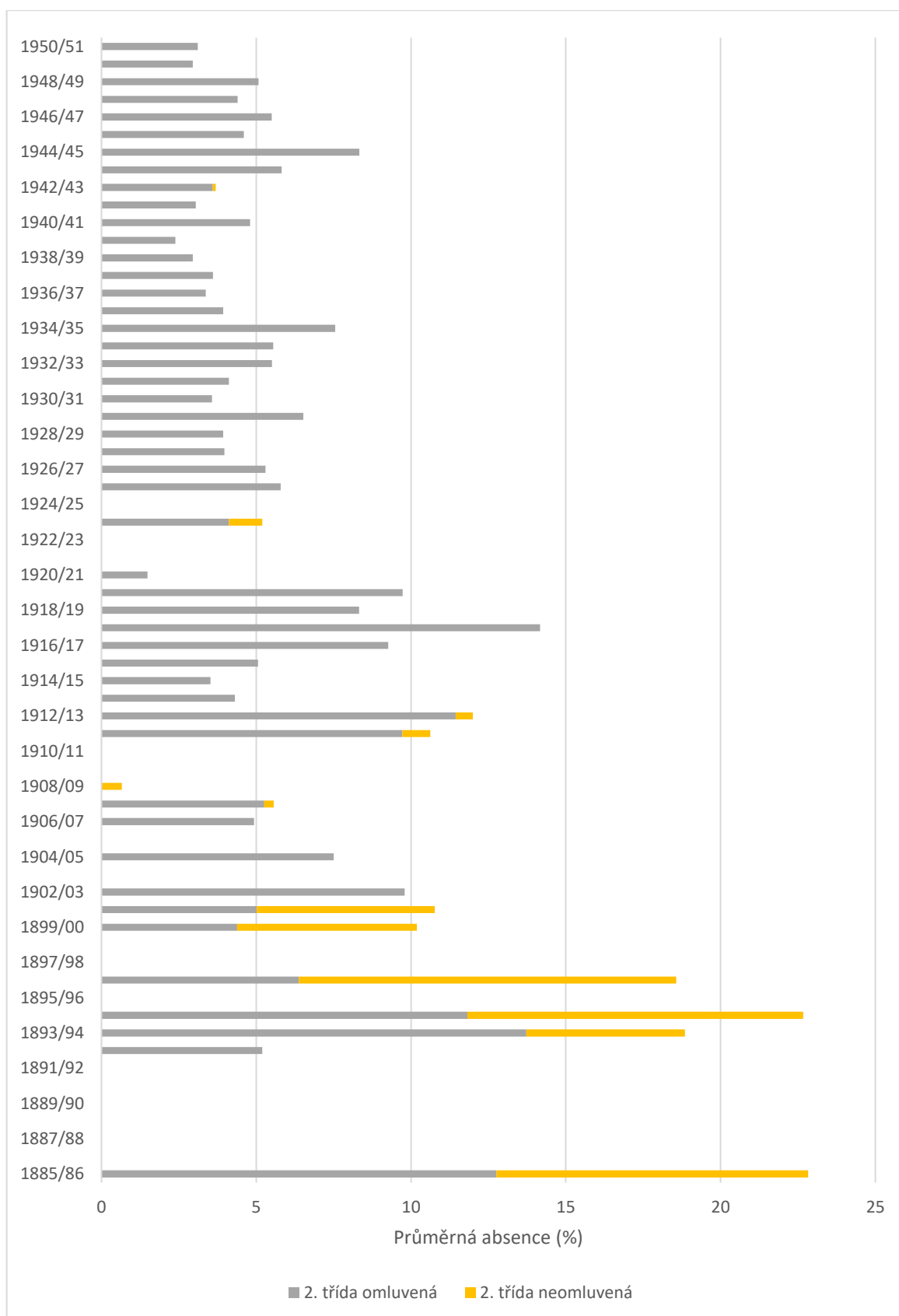
U grafů z 50. a 60. let máme k dispozici výkazy, kde jsou evidovány celkové počty zameškaných hodin, ale nemáme počty žáků v jednotlivých třídách, bohužel celkový zameškaný počet hodin nemůžeme přepočíst na žáka ani na procenta celkové zameškané doby. Navíc víme, že v této době kromě absence žáků odpadalo velké množství výuky kvůli brigádám, společenským akcím, popř. nácvikům na spartakiádu (kdy býval také ukončen školní rok dříve).

Pokud se podíváme na tendence v historických datech do padesátých let minulého století, je překvapivé, že od začátku 20. století byly vykázané absence v první třídě první národní školy – tedy v ročnících odpovídajících přibližně prvnímu stupni v průměru stabilní a dosahovaly hodnoty kolem 5 %. Přitom podle odhadu Skalové a Dvořáka (2020) se v současnosti pohybuje celorepublikový průměr absencí na prvním stupni kolem 10 %. Je zajímavé, že stejní autoři uvádějí hodnotu 5 % pro Anglii, kde jsou uplatňovány tvrdé postihy záškoláctví. Podobně vypadá podstatně kratší dostupná časová řada za druhou národní školu – její první třídu. Ostatní data jsou značně neúplná.

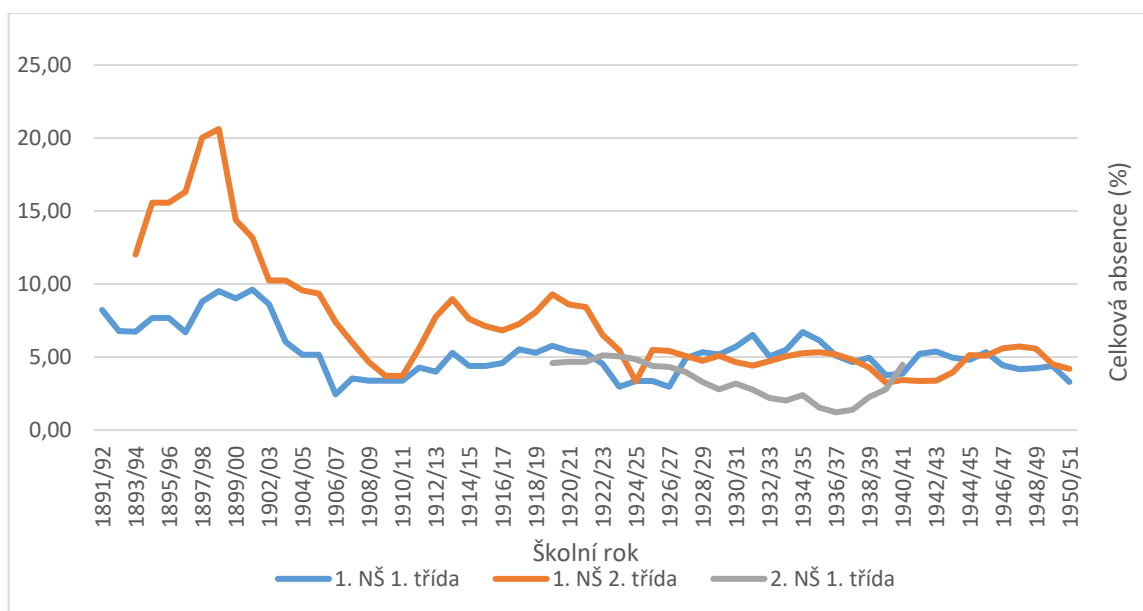
U druhé třídy první národní školy můžeme odlišit asi tři období. Do začátku dvacátých let byly celkové absence výrazně vyšší než v první třídě. Při tom do začátku minulého století v tom výraznou roli hrály neomluvené absence. V následujícím období neomluvené absence výrazně klesají, ale celkové absence zůstávají vyšší. Od dvacátých let se pak i hodnota celkových absencí druhé třídy blíží první třídě. Je těžké říci, zda skutečně došlo k výraznému poklesu záškoláctví, nebo se změnil přístup k evidenci a omlouvání docházky. Je třeba si uvědomit, že druhou třídu obecné (národní) školy na vesnici tvořili starší žáci, kteří by často v dnešní době byli na druhém stupni základní školy, kde mívají horší docházku i dnes (Skalová & Dvořák, 2020). Pokles absencí může pak znamenat, že od dvacátých/třicátých let více žáků i z dobronínské školy odcházelo na měšťanské školy, a proto se změnilo věkové složení. Tuto domněnku by však bylo třeba ověřit dalším archivním výzkumem.

Graf č.3: Omluvená a neomluvená absence v 1. třídě první národní školy

Graf č.4: Omluvená a neomluvená absence v 2. třídě první národní školy

Graf č.5: Trend vývoje celkové absence v obou dobronínských školách (klouzavé průměry za 5 předchozích let)

8.4 Docházka dle ročníků – kvantitativní srovnání

Bylo provedeno srovnání docházky do čtyř úplných základních škol v typově různých lokalitách, a to na základě posledních dostupných dat (tabulka 1).² Kromě sledované školy jsou ostatní školy charakterizovány pseudonymy, protože z nich nebyl získán souhlas k identifikaci škol.

Tabulka 1 – srovnávané školy

Škola	Školní rok	Počet žáků
Dobronín	2017/2018	226
Středočeská	2018/2019	507
Suburbánní	2016/2017	957
Praha	2018/2019	460

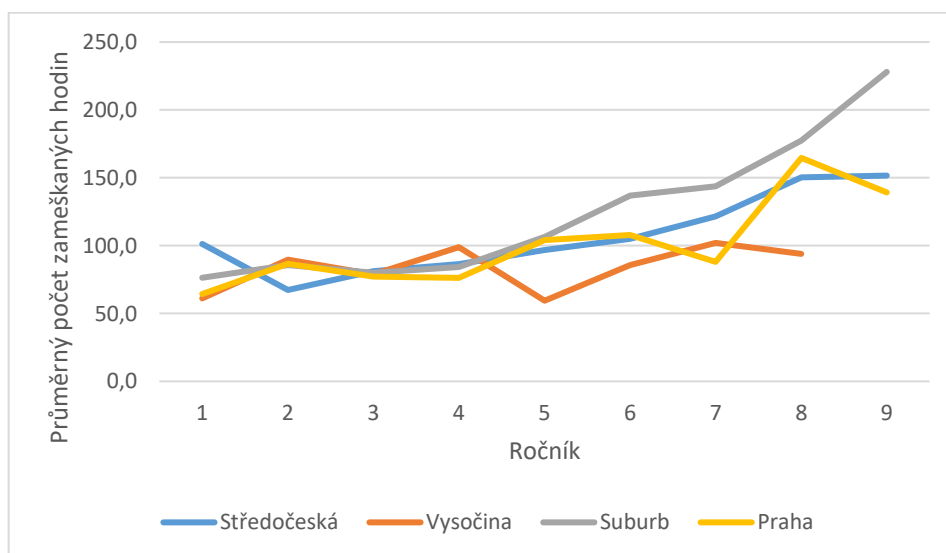
Průměrné počty celkově zameškaných hodin podle ročníků jsou v tabulce 2 a v grafu.

² Data ze srovnávacích škol pocházejí z výzkumu E. Skalové (bude publikováno). Autorka děkuje za jejich poskytnutí.

Tabulka 2 – absence podle ročníků

Ročník	Středočeská	Dobronín	Suburb	Praha
1	101,2	61,2	76,4	64,4
2	67,4	89,7	85,7	86,6
3	81,3	78,8	80,0	77,3
4	86,3	98,8	84,2	76,3
5	96,8	59,5	106,5	104,1
6	105,2	85,7	136,8	107,8
7	121,6	102,0	143,8	88,1
8	150,2	94,0	177,3	164,7
9	151,6		228,0	139,3

Vzhledem k tomu, že počet hodin týdně ve vyšších ročnících stoupá, při stejné míře absencí se v grafu projevuje přirozený nárůst. Poskytnutá data neumožňují přepočet na relativní absenci pro některé školy. Srovnání se školou Suburb, pro kterou máme podrobnější údaje, ukazuje v podstatě příznivý vývoj v Dobroníně.

Graf č.6: Průměrný počet hodin absence dle ročníků

Srovnání ukazuje, že na prvním stupni je vývoj ve všech školách podobný. Na druhém stupni se může projevat více rozdíl v podmínkách lokality. Zdá se, že dobronínská škola má spíše nižší absenci, což odpovídá lokálním podmínkám – školy na venkově obecně a také kraj Vysočina patří ke školám s lepší docházkou žáků (tabulka 3), škola ovšem nedodala data za 9. ročník. Naproti tomu ve škole Suburb absence na druhém stupni narůstá nejen absolutně, ale i po zohlednění počtu hodin týdně (ročně), jde tedy o skutečný nárůst míry absence. Vzhledem k charakteru dat neprovádím statistickou analýzu významnosti zjištěných rozdílů.

Tabulka 3 Regionální rozdíly v docházce žáků základních škol

Kraj	Docházka
	%
Ústecký	85,5
Středočeský	85,7
Karlovarský	86,2
Hl. m. Praha	86,2
Jihomoravský	86,8
Liberecký	87,1
Plzeňský	87,1
Královéhradecký	87,2
Moravskoslezský	88,4
Olomoucký	88,7
Jihočeský	89,1
Vysočina	90,0
Pardubický	90,3
Zlínský	91,1

(Skalová & Dvořák, 2020, z dat ČŠI)

9 Diskuse a závěr

Zajištění školní docházky všech dětí odpovídajícího věku věnují všechny moderní společnosti velkou pozornost. České země patří k těm, kde (v rámci Rakouska a později Rakouska-Uherska) jsme v tomto ohledu předstihli mnoho jiných zemí (Kuzmin, 1981). Ve své práci na příkladu jedné konkrétní venkovské obce v současném kraji Vysočina ukazují konkrétní problémy a okolnosti, které ovlivňovaly podmínky pro realizaci školní docházky na úrovni jednotlivé školy, ale také jednotlivých dětí. Na závěr proto shrnu hlavní zjištění odpovídající cíli práce a dílčím výzkumným otázkám, jak byly uvedeny výše. Zvláštností sledované obce je to, že se nacházela v národnostně smíšeném území, kde spolu žili Češi a Němci. Jak ukázali nedávno Kasper a kol. (2018) nebo Šimáně (2019), v takových územích před rokem 1918 byly kladeny překážky samotnému zřizování českých škol, a tak tomu bylo podle mých zjištění i v Dobroníně. To pro české žáky znamenalo buď chodit do německé školy, nebo docházet či dojíždět do českých škol v jiných obcích. V drsných klimatických podmínkách Českomoravské vrchoviny to bylo často velmi náročné. Z uvedené literatury také víme, že po vzniku Československé republiky se situace mohla obrátit v neprospěch žáků německé národnosti. Další zvraty ve vztahu českého a německého etnika i konkrétních Dobronínských škol přinesla druhá světová válka, jak opět dokládám v textu. Zde je zajímavým zjištěním, že problémy s docházkou v podobě strachu ze školy nebo jejího odmítání mohly souviset také s (neúspěšnou) adaptací německy mluvících žáků v české škole a naopak. Kromě toho se života žáků dotýkaly reorganizace školství probíhající jak na celostátní úrovni, tak v daných obcích či regionech. Zde je vidět, že po roce 1918 nedošlo k větší reorganizaci školství (s výjimkou rozšiřování měšťanek do venkovských obcí), tak po druhé světové válce prošlo české – a tedy i Dobronínské – školství několika reorganizacemi. I když škola v obci existovala, ne vždy se v ní vyučovalo. Kromě různých vynucených prázdnin (uhelné, chřipkové – viz níže) odpadala výuka po delší období zejména tehdy, když se nepodařilo zajistit učitele, byl odveden do armády apod.

Druhou rovinou jsou záměrné i neplánované akce, které zasahují do průběhu školního roku. Analýza kronik škol ukazuje, že v každém období školy pořádaly řadu politicky motivovaných akcí, jako byly oslavy životních výročí významných státníků. Nelze však přehlédnout, že jaké velké intenzity nabyly tyto akce v padesátých letech minulého století (případně s jakou pečlivostí byly evidovány a vykazovány). Druhou velkou změnou v tomto období bylo hromadné a organizované využívání žáků pro pomoc „národnímu hospodářství“. Z toho plyne ošidnost srovnávání sumárních kvantitativních údajů o délce výuky a účasti žáků na ní. V současné době se doba, kdy se individuální žáci neúčastní výuky z důvodů akcí školy, eviduje

jako „nezapočtená absence“, která není vykazována jako součást celkové zameškané doby. Jinou skupinu tvoří školní výlety a exkurze.

Kromě naplánovaných akcí však do školní docházky zasahovaly také neplánované akce v podobě extrémního počasí a zejména epidemií infekčních nemocí. Škola a širší společnost se snažily čelit těmto problémům soustavnou zdravotní péčí o žáky, posilováním jejich zdraví podporou tělovýchovy, sociálními opatřeními včetně bezplatného školního stravování pro nejchudší žáky (např. „polévková akce“).

Vedle toho můžeme po celé období vidět snahu o vytvoření zdravého, příjemného a podnětného prostředí ve škole. V minulosti záznamy kladou důraz na materiální podmínky výuky – často zcela základní. V současnosti se jedná spíše o vybavení moderními výukovými prostředky, výpočetní technikou, interaktivními tabulemi. V popisu aktivit školy po roce 2 000 se však objevuje nový důraz – vedle materiálních podmínek školy je snaha o vytvoření příznivého sociálního klimatu školy. Zde je v dobronínské škole mimořádně úspěšně rozvíjena práce Školního parlamentu, který může být prostředek k tomu, aby žáci docílili lepší vztah ke své škole, což se pak může projevit také v nepřítomnosti problémů s chováním včetně absentérství.

Tím se dostáváme k poslední rovině docházky do školy – individuální. Ze srovnání s daty z jiných škol, která jsem měla k dispozici, vyplývá, že průměrná docházka je obdobná na prvním stupni a lepší na druhém stupni. Nejde však o srovnání se souborem reprezentativních škol, jen o příklady škol v jiných typech obcí. Zajímavé je, že dobronínská škola v posledních třech školních rocích vykazuje nulový počet neomluvených absencí. Buď se zde opravdu mimořádně daří předcházet nežádoucím jevům, anebo škola uplatňuje hodně tolerantní přístup k omlouvání absencí žáků.

10 Seznam použitých informačních zdrojů

Historické prameny a datové zdroje

Kroniky

Kronika ZŠ v Dobroníně (ZŠ Dobronín, 1952–1965)

Kronika 1. Národní školy Dobronín (č. fondu 759, inv.č. 122, MZA Brno – SOkA Jihlava)

Kronika 2. Národní školy Dobronín (č. fondu 760, inv.č. 35, MZA Brno – SOkA Jihlava)

Školní výkazy (č. fondu 760, inv. č. 25-112)

Školní výkazy (č. fondu 759, inv. č. 1-31)

Školní výkazy (rok 1956–1965)

Archivní dokumenty

Krpálková, Jarmila. 1. *Národní škola Dobronín 1892–1953: Inventář*. MZA Brno, SOkA – Jihlava, 1977.

Krpálková, Jarmila. 2. *Národní škola Dobronín 1919–1953: Inventář*. MZA Brno, SOkA – Jihlava, 1977.

Křesadlo, Karel a Jarmila Krpálková. *Německá obecná škola Dobronín: Inventář*. MZA Brno, SOkA – Jihlava, 1977.

Výroční zprávy školy za roky 2007–2019

Výroční zprávy, on-line: <http://www.skola-dobronin.cz/pro-rodice/vyrocní-zpravy>

10.1 Odborná literatura

Alternativní školy v ČR 2001-2020, On-line:
<http://www.alternativniskoly.cz/category/integrovana-tematicka-vyuka/>

Bartušková, M, Problémy předškolní výchovy. Pedagogika. 1968, (5). ISSN 2336-2189)

Basl, J., Matějů, P., & Straková, J., Eds. (2006). *(Ne)rovné šance na vzdělání: vzdělanostní nerovnosti v České republice*. Praha: Academia.

Burke, P. (2004). *Francouzská revoluce v dějepisectví*. Praha: Lidové noviny.

Cigánek, R. (2009). Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949. Praha: Karolinum.

Čada, K. (Ed.). (2015). *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: GAC spol s.r.o. On-line:

<http://irop.mmr.cz/IROP/media/SF/Microsites/IOP/%C5%BDadatel%C3%A9%20a>

[%20p%C5%99%C3%ADjemci/Pro%20%C5%BEadatele/P%C5%99ehled%20oblast
%C3%AD%20intervence/6.1/Analýza_socialne_vyloučených_lokalit_v_CR.pdf](#)

Česká školní inspekce. (2015). *Kvalita vzdělávání v sociálně vyloučených lokalitách*. Tematická zpráva. Praha: ČŠI.

České děti tráví ve škole více času než děti ve většině jiných evropských zemí (2018-25-10).
On-line: <http://www.seznamskol.eu/clanky/ceske-deti-travi-ve-skole-vice-casu-nez-deti-ve-vetsine-jinych-evropskych-zemich/>

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Hromková, D., & Janouš, V. (2020, 21. února). Pojďte do školy, prosí děti ředitelka. *MF Dnes*.
On-line: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zaskolactvi-absence-skola-deti-socialni-davky.A200220_200156_domaci_cern

Chlup, M. (1962). Absence žactva všeobecně vzdělávací školy. *Pedagogika*, 12(5), 577–582.

Iggers, G. G. (2002). *Dějepisectví ve 20. století*. Praha: Lidové noviny.

Kasper, T., Kasperová, D., Pánková, M. (2018). *"Národní" školství za první Československé republiky*. Praha: Academia.

Knecht, P. (2014). Příležitosti k učení: odlišná/různá pojetí konceptu a jeho výzkumné využití. *Pedagogická orientace*, 24(2), 163–184.

Kučerová, S. R., Dvořák, D., Meyer, P., & Bartůněk, M. (2020). Dimensions of centralization and decentralization in the rural educational landscape of a post-socialist country. *Journal of Rural Studies*, 74, 280–293. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.12.018>.

Kuzmin, M. (1981). *Vývoj školství a vzdělání v Československu*. Praha: Academia.

Le Goff, Jacques, Ed. (1999). *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad.

MŠMT ČR. (2002). *K jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví* [Metodický pokyn č. j. 10 194/2002–14]. On-line: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu>

MŠMT ČR. (2014). *Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách*. On-line: <http://www.msmt.cz/file/33233/>

MŠMT ČR. (2017). Záškoláctví. [Aktualizovaná příloha č. 11 *Metodickému doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže*, č. j. 21291/2010-28] On-line: www.msmt.cz/uploads/Priloha_11_Zaskolactvi.doc

- Paclík, J. (2018, 4. července). *Poválečný masakr Němců na louce Budínka nově připomíná i druhý kříž*. On-line: https://www.idnes.cz/jihlava/zpravy/valka-masakr-nemci-budinka-dobronin-kriz-pieta-vysocina.A180704_412858_jihlava-zpravy_mv
- Pávková, J. & Hájek, B. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003
- Pernoud, R. (2002). *Žena v době katedrál*. Praha: Vyšehrad.
- Riché, P., & Verger, J. (2011). *Učitelé a žáci ve středověku*. Praha: Vyšehrad.
- Skalová, E., & Dvořák, D. (2020). Kolik času zameškají žáci v českém základním školství? *Pedagogika*, 70(2), 161–178.
- Šimáně, M. (2019). *České menšinové školství v Československé republice*. Ke každodennosti obecných škol v politickém okrese Ústí nad Labem. Vydání první. Brno: Masarykova univerzita.
- Šloufová, P. (2006). O obci:Dobronín, On-line: <https://www.dobronin.cz/o-obci/d-1001>
- Šmahel, F., & Nodl, M. Eds. *Člověk českého středověku*. Praha: Argo, 2002.
- Veselý, A. (12.12.2019) *Víceletá gymnázia stojí za nerovností v přístupu ke vzdělání*. On-line:<https://plus.rozhlas.cz/viceleta-gymnazia-stoji-za-nerovnosti-v-pristupu-ke-vzdelani-velmi-nas-trapi-ale-8122628>
- Vrchotická, H. (bez data). *O školních kronikách a školách na venkově*. On-line: <https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=5080>

11 PŘÍLOHY

Příloha 1 – Výňatek z platného školského zákona

POVINNOST ŠKOLNÍ DOCHÁZKY A ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

HLAVA I

POVINNOST ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

§ 36

Plnění povinnosti školní docházky

(1) Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku (dále jen "povinná školní docházka").

(2) Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinná školní docházka vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany¹¹).

(3) Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce.

(4) Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.